

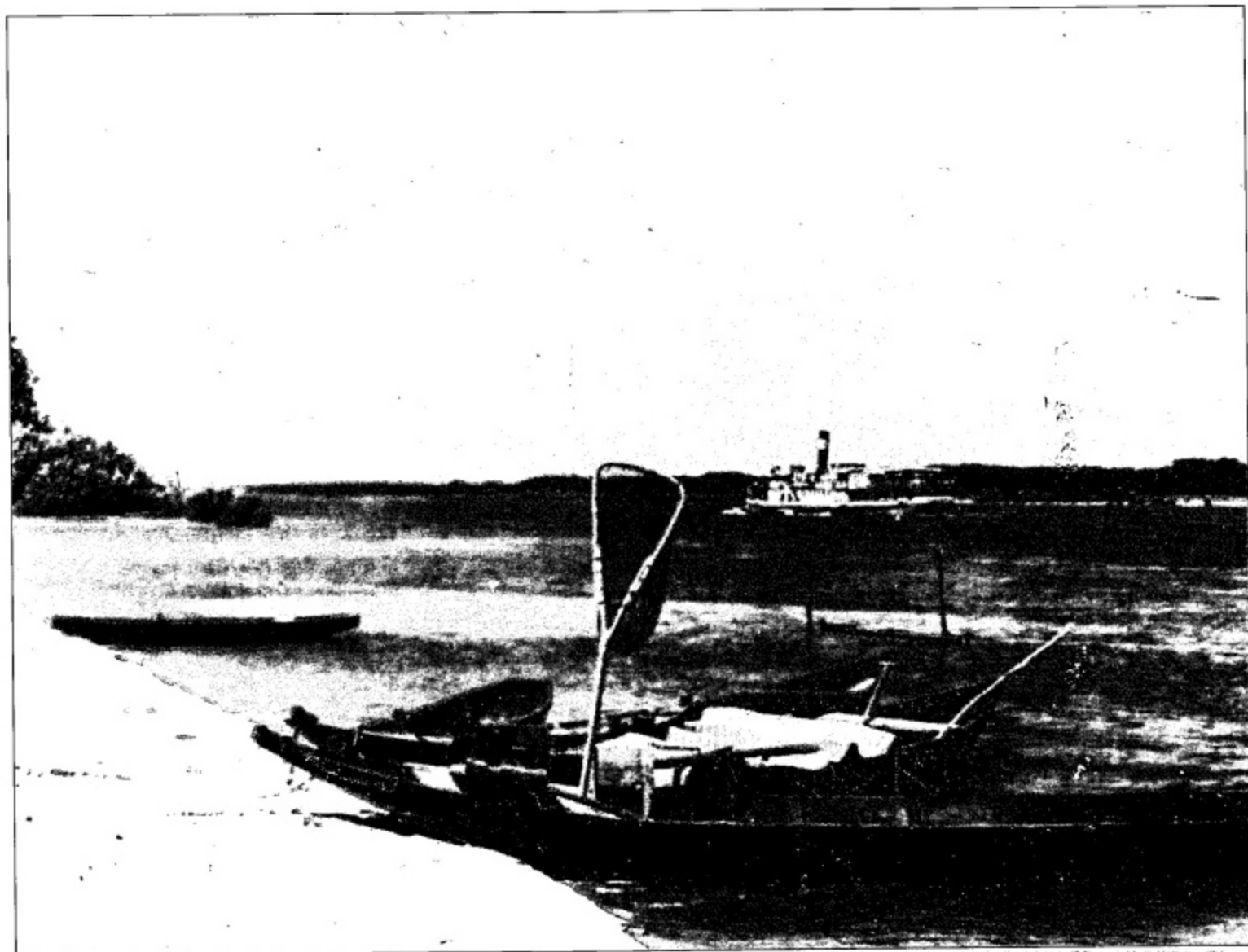
BAJAI HONPOLGÁR

Várostitörténeti és Környezetvédő lap

2001. július

XII. évfolyam 7. (129.) szám

Ára: 100 Ft

Apatini típusú ladikok (Gemenc, 1958)

Fotó: Solymos Ede

„HEJ HALÁSZOK...”

Solymos Ede fényképeinek bemutatása

Solymos Edének a halászattal kapcsolatos nagy szellemi kalandja orvhalászattal kezdődött. De hogy itt a rácháló alatt állva el ne rontsam az ünnepi hangulatot, hamar elmondom azt is, hogy ez az esemény — már mint az orvhalászat

— 70 éve történt — ha jól számolok — hősünk öt éves korában.

Bambuszbotra kötött cukorspárgán lógott a horog. Parafa dugó bukdácsolt az apró hullámokon, már amikor volt ideje a ringatózásra. Mert gyorsan fogyott a

kenyérgyurma, folyamatos volt a kapás, két pecáló már sok lett volna.

Emelkedett a nap, a szellő is langyosabban rohangált, de kisvártatva megjelent a halór. Egyenes háttal merítgette lapátját, csendesen úszott ladikjával a mohó gyer-

mek mellé, és megkérdezte, hogy van-e kapás. Hamarosan aztán az engedélyről is érdeklődött, és itt kezdődtek az adminisztratív bonyodalmak.

Az önfelelt zsákmányolásnak vége szakadt, és az Ede gyereknek raporra kellett mennie a halásztanyára, 1 pengővel a kezében. Ennyi volt ugyanis a büntetés, amely összeg pontosan megfelelt az egyéves bérleti díjnak. Az eljárás során még írásban dokumentum is született. Az ebben foglaltak szerint a szabálysértő „pöcihorog” számszámmal történt halászat vétségét követte el a Szelídi — vagy ahogy akkor még mondták — a Szilidi tónál.

Nem tudom pontosan, hogy Solymos Ede életének nemes hadakozásai közepette használt-e még valaha pöci-horogokat, mint ahogy azt sem tudom, hogy mennyi bérleti díjat kellett fizetnie a néprajzi tudományokba hatoló nyomjelző tevékenységéért.

Na, de maradjunk itt a képek között. A kiállítást a „Gyerekek” csinálták. A „Gyerekek” idézőjelben értendő és egy kedves szövetség megnevezését jelentik, amit a tanítómester, az etalon mindig megengedhet magának. A titulus ilyenformán nem feltétlenül életkort, beosztást vagy minősítést takar, hanem — úgy am blokk — azt a nemzedéki kapcsolatot és összetartó szellemiséget jelzi, amely a Türr István Múzeumban is kialakult, és amelyhez Solymos Ede egyénisége és munkássága nagyban hozzájárult.

A kiállítást tehát a Gyerekek csinálták, de a fotopoétikát és a halászat poétikáját Solymos Ede simította a képekre. Ebből a kapcsolatból művészet is születhetett és mivel — amint Goethe mondja — A művészet nemcsak hivatás és mesterség, hanem sors is és a dolgok sorsszerűsége vagyonként, vagy olykor kolonként táplálja, vagy szorítja hordozóját.

Solymos Ede fotográfusi tevékenysége egy magától értetődő szükséglet következménye. A néprajzi kutatás és gyűjtőmunka nélkülözhetetlen komponense a dokumentáció, legyen az írásbeli regisztráció vagy vizuális rögzítés.

Szerencsére egyetemista korában már gyakorlott fotósként önálló laboratóriumi munkát is végzett, és egy ideig a Néprajzi Múzeum fotólaboratóriumát vezette. Működése során legalább 20 000 felvételt készített. Gyűjtő- és tanulmányútjain mindig nyakában lógott a fényképezőgép, így

nem érthették váratlanul a meglepő pillanatok, intuíciói fogadóképesek voltak, és a megtervezhetetlen események sem lepték meg soha.

Fotográfiáinak jelentős része és közel 500 publikációjának legalább fele a halászatból táplálkozik. Felkészülésem során ez utóbbiak áttekintésekor a legegyszerűbb módszerrel próbáltam csoportosítani a témákat. Egyszerűen úgy, hogy amelyik dolgozat címében felleltem a „hal” vagy a „halászat” szót, akkor húztam egy strigulát. Ez a módszer azonban hamar elbizonytalanított, mivelhogy fogalmam sem volt, hogy pl. mit jelent az a szó, hogy „csöpöggetőkő”, vagy hogy a Bajai bajok, bajai bírák rovataiban nem esik-e szó halászatról is. Szóval az, hogy „A csuka úri hal volt” az egyértelmű cím, meg a Magyar Néprajzi Lexikonban megjelent legalább 30 szócikk is egyértelmű, de hát honnan tudjam én, hogy a „Fejre állt konkurencia” miről szól és hogy mit látott a szerző „A komik földjén”. Halászokat és halakat e, vagy textil- és bőrhímzéseket. Mindezekből fakadóan lehetséges, hogy a bibliográfia értékelése nem lenne tökéletes.

Adódik a kérdés, miért nem néztem alaposabban utána. Csak az időre való hivatkozással védekezhetnék. A kiállítás megnyitására való felkészülés — megvalómlom igen megtisztelő volt, és igen jól esett. De hamarosan szorongani kezdtem. És ennek okát Önökkel is meg szeretném osztani. Ilyenformán talán nem maradok annyira egyedül. Arra döbbenem rá ugyanis, hogy még „falkán” belül sem, vagy alig ismerjük egymást. Még kávéházi kapcsolatok szintjén sem. Legalább 25 éve ismerem az ösztövré múzeológust. Legalább egyszer a múzeum kiállításait is végigbámultam. A kisvárosi gamizon számtalan „gálaműsorán” örültünk vagy szenvedtünk együtt. És nem utolsó sorban a Bajai Honpolgárból tanultam meg mindazt, amit a halászatból tudok — Tőle.

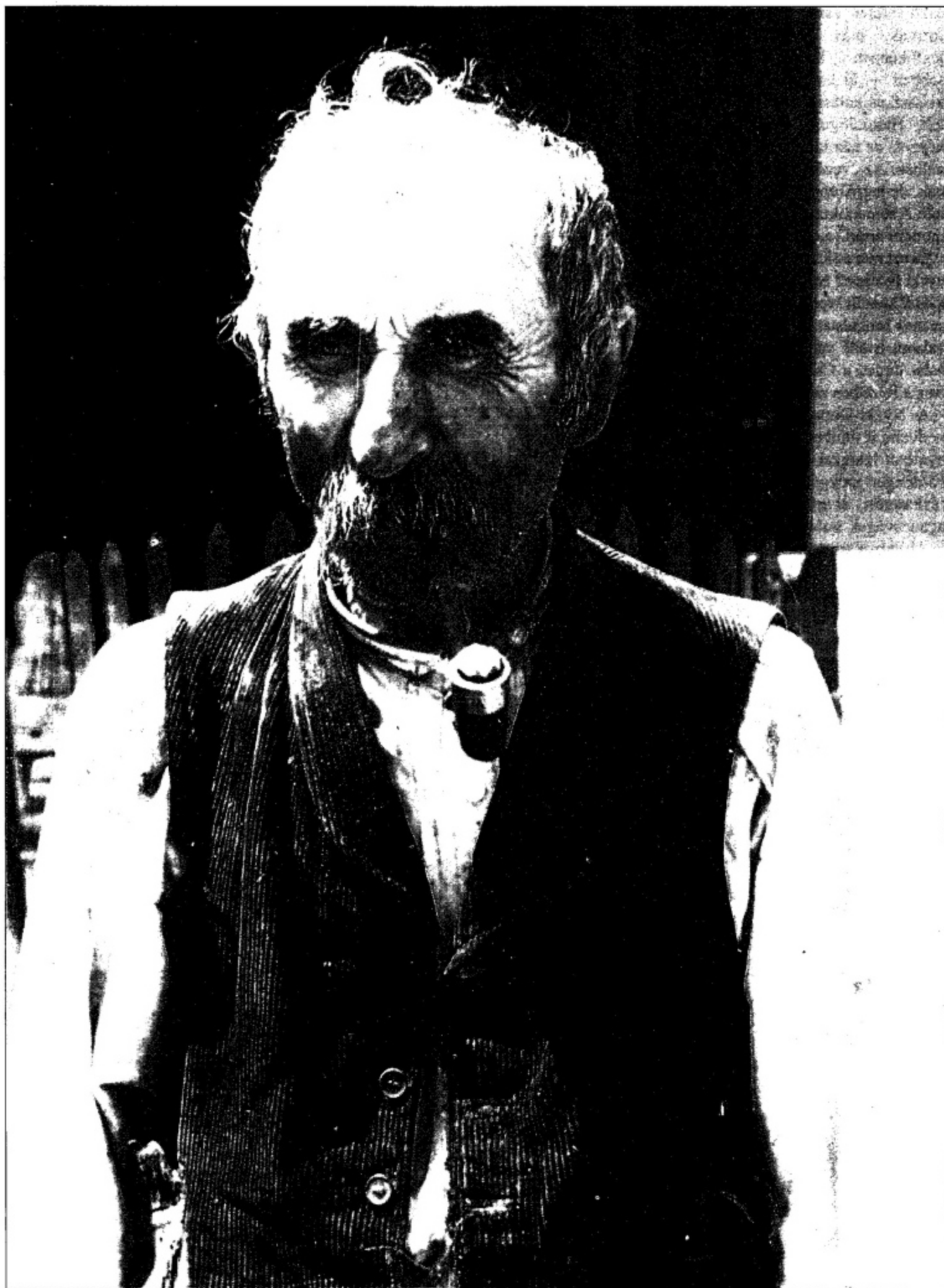
Természetesen nem kellett elolvasnom 457 publikációt, vagy átbogarászni negatívokat ezerszám, de arról azért illett volna többet tudnom, hogy Herman Ottó munkája, „A magyar halászat könyve” miért inspirálta Solymos Edét A dunai halászat megírására, és hogy ez a kérdés miért foglalkoztatja még ma is, amikor már készen van a második átdolgozott kiadás kézírata. Azt tudtam, hogy az 1965-ben abszolvált kandidá-

tusi disszertációját az 50-es évek gyűjtőmunkája alapozta meg, de — hogy Herman Ottóra visszatérjek — azt már nem tudtam, hogy a hírneves politikus egy kicsit „elhanyagolta” a Dunát, inkább a Tiszából merített. Abban a folyóban érezte ugyanis az ősiséget, az ősfoglalkozás forrásanyagát. A Dunát „modernnek” gondolta.

Solymos Ede aztán az utolsó 200 évet illetően mindent (vagy majdnem mindent) megpróbált rögzíteni. Itt hívnám fel a tárlatlátogatók szíves figyelmét arra is, hogy az Akadémiai Kiadó gondozásában hamarosan megjelenő Magyar néprajz újabb kötetében a Solymos Ede-Szilágyi Miklós szerzőpáros igazságosan megosztózik két nagy folyónk halászati történetének részletein. Talán nem kell hangsúlyoznom, hogy Vendéglátónk melyik folyó partján ül.

Mi meg az Öreg halász és a tenger-nyit betű és kép között próbáljunk válogatni. A falakon Az 1950-es évek dunai halászatának dokumentumai láthatók, illeszkedve a XIX. és XX. század történetéhez. A téma konstans, a vízről, az emberről, a halról és az eszközökről — ez utóbbikon belül — különösen a hálóról szól. Ennek külön szerepe van a képeken is. Az alapformák mind fellelhetők a készítés és a javítás pillanataiban, kész állapotban és működés közben. Száradó varsák, nehéz kerítőhálók, merítő szakok a szereplők. A csónak jelenléte magától értetődő. Talán ő a legfontosabb munkaeszköz, maga a mozgó sziget, a vízen járás ősi segítője. Úszó piac is, hiszen itt a kiállításon is végignézhettük szinte minden funkcióját. Még a mérleg is tökéletesen működik rajta, imbolygásai közepette is.

A víz jelenléte az igazi alapanyag. Elemi közeg, minden hozzá kapcsolódik, belőle fakad. Legfeljebb annyiban különb, mint más vizek, hogy ez a víz itt a Duna. Kesergünk legfeljebb, hogy hol és mikor fedezhetők fel újra azok a pillanatok, amelyek Solymos Edét ihlették. Lehetne-e manapság kockázatmentesen szapolyból inni, ahogy az az egyik képen látható. Ezeket a pillanatokot egyébként maga a szerző is újra kereste, amikor 1991 és 1995 között egy OTKA pályázat alapján felkereste a Duna egész magyarországi szakaszát. Kíváncsi volt, hogy mi történt 40 év alatt. Beszélgettem Vele a túra benyomásairól. Nem kell csodálkozni azon, hogy „nemzedékes”

Öreg halász, H. Illés István (Bogyiszló, 1953)

észrevételei vannak. Megváltoztak a formák, más az organizáció, de legfőképpen új halásztípusok — helyesebben — új halásztípus alakult ki. A klasszikus halászból alkalmazott halász lett. Halbiológus és halkereskedő. A képzés, az iskola és a szabályok dominálnak. Az evezős csónakból motorcsónak, de legfőképpen vízparton járó autót lett. A romantikus horgásztanyák helyén modern ártéri rezidenciák épültek.

És ezt már én kérdezem: hol a Baja környéki halászat? Nézzük csak a halászbárkákról készült képeket, vagy az öböl halpiacának hangulatát. Manapság már magára valamit is adó városi halkereskedő tiszai halat hirdet, a Cserta legrejtettebb zugában, a Rezétben rabsicok garázdálkodnak.

A Nyéki-Duna keleti sarkában áll kedvenc leshelyem. Szeptemberi alkonyatban lélegzet-visszafojtva lestem a nádtenger mozgását, hallgattam a töréshangot, szinte láttam a fényes agancsvégek imbolygását, és megnyitni láttam a tisztás végéig vezető csapást. Alig kellett várakoznom. Szűnyogcsipéseit vakargató, iszapos gatyában nehezen masírozó, napbarnított fickó lépett a tisztásra. Szusszant egyet, aztán tapogatóját és tele nejlonszatyrárt szorosabbra fogva elindult hazafelé, anélkül, hogy körülnézett volna. Néhány perc múlva búsan lemásztam a létrán. Errefelé szarvas egy hétig nem jön – gondoltam. Annál is inkább, mert az én halászsom holnap

Nyeles borító „lepőzés” (Győr, 1954)

újra visszajön. Mert hát ő is halász — mi több — halásztípus. Igaz, hogy nem olyan békebeli-karakteres, mint Solymos Ede modelljei. Nem olyan, mint ezek a bölcs, mindent tudó klasszikus halászok, akiknek tulajdonképpen még uniformisuk sincs, csak kalapjuk van, vagy smici sapkájuk. Ha meg nem kell semmi, gatyára vetkőznek. Oszlopként tartják és mozgatják a hálót, nekifezülnek a nehéz csónak vagy a telt háló hevederének, legalább olyan el-

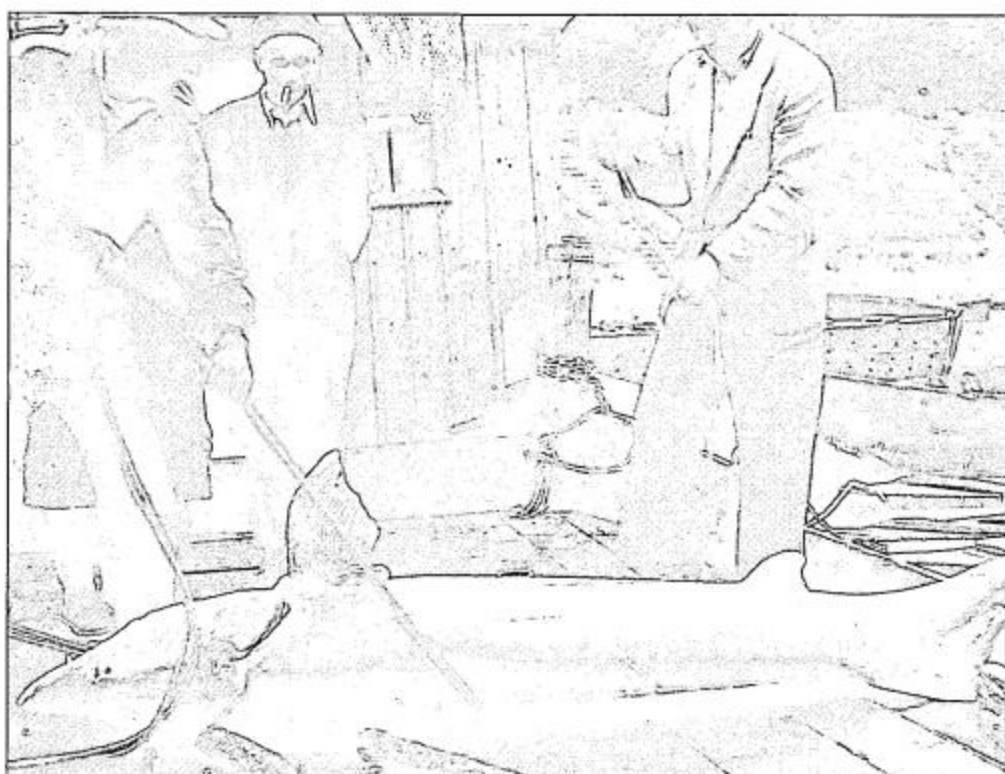
szántsággal, mint a volgai hajóvontatók. Hogy mi minden rejtőzködik fejükben és lelkükben? Hogyan érik bennük a megfigyelés tapasztalattá, a tapasztalat tudománnyá, tudományuk pedig természetszabályozó erővé?

Halat is látunk itt sokat. Végül is minden velük, értük és ellenükben történik. Az 1957-es nagy viza is itt van. Rezeti halászok fogták. És sok más jeltelen áldozat is itt van. Hálókban, szákokban, kosarakban. Még élve vagy megpucolva és bográcsban rotyogva. Ki kérdezi meg őket, hogy vajon mit éreznek a varsákban vagy a kerítőhálókban? A kérdés filozófikus, de választ érdemel.

Rupert Brooke XX. századi angol költő Halak című verséből idéznék egy rövid részletet a hal-lét értelméről. A verset Szabó Lőrinc fordította.

„Halék (élvezve a meleg nyarat, a légydús deleket) megfontoltan töprengenek létük nagy titkai felett. Van, mondják, Tavuk, Folyamuk: de tovább hova visz az út? Ez a lét, esküsznek reá, nem minden: hiszen túl silány: s biztos, hogy valami örök jó van a Sár és Víz mögött.”

Az értelmezés egyértelmű, nemcsak halra, de emberre is érvényes. Némi el-lentmondásnak látszik azonban például az, hogy a fényképek kereteként kiállított eszközök: a kagylókanál, a fagyókér

Viza a bárkán (1957-ben a rezeti halászok fogták)

karika, a csáklya, a fonott vesszőkosarak, a bárd, a jégpatkó, a hálókötő tű vagy éppen a butykoló fa, mind-mind a haltársadalom liberális megsemmisítését szolgálja, mintegy deklarálva a sár és víz utáni élet reményeit.

Tisztelt Tárlatlátogatók! A halászat mint szerelem is jelen van a fényképek között. Régi idők hadra fogott fiataljai — számítva a legrosszabbakra is — valami maradandó jelzést tetováltattak testük legjobban látható részeire. Így került egy név, egy nyíllal átdöfött szív a karra, vállra vagy a mellkas valamelyik oldalára. Van itt egy kép 1915-ös évszámmal és egy sematikus halformával. Ez is valami tartós szerelem jelzése.

Én azt hiszem, hogy Solymos Ede kiállításának minden képe rögzítő jelzés. Maradandó dokumentum egy viszonyról. Szignatúra szenvedélyről, érdeklődésről, tudományról és poézisről. A kompozíciók minden emberalakjában Ő maga is ott van. Őszinte és alkotó résztvevője a képeknek. Puritán, ronthatatlan lelkű, tudós ősember. Rövidnadrágos, feszülten figyelő halász.

A közelmúltban volt 75 éves. Hadd köszöntsem ebből az alkalomból is. A jövőt illető biztatásaim ugyanolyan őszinték, mint 25 évvel ezelőtt lettek volna. Tudom ugyanis, hogy tele van elszántsággal, és egy cseppet sem érdeklik az életidő múlásából reálisan számítható veszedelmek. Ténylegesen örökifjú, és talán még arra is marad ideje, hogy az évtizedekig meghatározó néprajzi-tudományos munkája szűkebb pátriáján belül is méltó elismerést kapjon.

Vajtai István.

A közölt felvételeket a kiállítás anyagából válogattuk.

Fent: Halászház (Rezét, 1950)

Balra: A zsákmány kiszedése a kerítőhálóból (Cserta, 1950)

Lent: A hálót „felszúrják” (Cserta, 1950)

Marian néni és a krumplikeményítő

Napjainkban, ha egy háziasszony keményíteni akarja a vászonneműt, a boltban vásárol egy tasak port vagy egy sprayt, és percek alatt kész az egész művelet. Évtizedekkel ezelőtt a népviselethez hozzátartozott a suhogásra keményített alsószojnya, az ing, de keményítették az abroszokat, ágyneműt is. A keményítőt pedig házilag készítették. Ennek menetét Marian néni mesélte el.

Megismerkedésünk is kortörténet. A múzeumnak takarítónőre volt szüksége.

Megfelelőt több okból is nehéz volt kapni. Akkoriban a politika — bár a pártbizottságot is takarította valaki — ezt a munkát valami szégyenletes dolognak tartotta, ezért inkább hivatalsegédnek titulálták. Kevesen jelentkeztek, ezért viszonylag jól fizették. Emlékszem, Komlós János „Az érem harmadik oldala” c. műsorában javasolta is, hogy egyetemi végzettséghez kellene kötni ezt a munkakört, akkor többen jelentkeznének, és nem kellene olyan sokat fizetni. Volt egy olyan vicc is, hogy a moszkvai egyetemi kollégiumban eltűnt a takarítónő. Mivel kannibál hallgatók is laktak, lehallgatókészüléket szereltek a szobájukba, és a következő beszélgetést rögzítették: érdekes, amíg párttitkárokat és szakszervezeti bizalmikat ettünk, a kutya sem kereste őket, most egy takarítónő miatt milyen cirkuszt csinálnak.

Nekünk még arra is ügyelni kellett, hogy nagyon megbízható munkatárs legyen, hisz a raktárakban, értékes műtárgyak között is dolgozik. Ilyen körülmények közt jelentkezett Marian néni. Mint elmondta, vaskúti sváb lány, polgárit végzett, Csávolyra ment férjhez, beszéli a vaskúti és a csávolyi mellett az irodalmi németet is. A nyugdíjhoz hiányzik még néhány éve, ezért szeretne elhelyezkedni, de csak 4 órás munkát vállalna. Sok választási lehetőségünk nem volt, felvettem. Ez tél elején történt, ahogy munkába állt, reggelre leesett az első hó. Akkor még a múzeum két oldalán nekünk kellett a havat a járdáról eltakarítani. Éppen törtem a fejem, honnét szerezzünk hómunkást, mikor beállított egy rendőr, hogy havas a járda, sürgősen intézkedjek, mert feljelent. — Ha majd a Tanácsháza melletti járda tiszta lesz, akkor jöjjön vissza, addigra mi is lesöpörjük —

mondtam. A rendőr elment, bejött Marian néni: mit akart a rendőr? Mondtam, azzal, hogy majd szerzünk valakit. — Majd én megcsinálom, szeretek havat hányni! — Fél óra múlva visszajött, hogy mondana valamit. Most fog felmondani, gondoltam. Mire ő: — Látom, van itt munka elég, vállalom a 8 órát. Másnap reggel Marian nénit a szobámban találtam, a fal mellett térdelt, és egy papírvágó késsel kaparta a padló szegélylécét. — Mit csinál? — A legutóbbi szobafestés után festékpöttyök maradtak a szegélyen, micsoda szégyen! — Napokig kapirgálta, és hosszú közelharcot vívtam, hogy a könyvekkel teli szekrényeket ne kelljen elhúzni a faltól. — De biztos ott is festékes! — De nem látja senki. — De ott van, szégyen! — Hosszú évekig dolgoztunk együtt.

Neki köszönhető, hogy német anyagot is sikerült gyűjtenünk. Előzőleg bárhova mentünk, elzárkóztak, féltek. Az ő ismerősei, barátnői voltak az elsők, akik megmutatták régi viseleti darabjaikat, és hajlandók voltak eladni a múzeumnak. Aztán már kézzől kézre adtak bennünket.

Egy alkalommal elmondta, hogyan készítették a krumplikeményítőt lány korában, a két háború között Vaskúton. Élt ott egy asszony, akinek volt egy krumplizúzója, aminek lényege két fahenger, melyek közt a krumpli összezúzódott. Krumpliszedés után a megbeszélte napon egy másik asszonnyal és a szerkezettel megjelent a háznál, ahol kellő számú családtaggal és edényekkel már várták. A kút közelében kezdték a munkát. Előző nap a krumplit lúgzóba tették, vizet mertek rá, taposták, mosták. A tiszta

került a zúzóba. Felül adagolták, tekerték a hengereket, melyek összezúzták a krumplit. Ha sok volt, öt, ha kevés, két zsáknyiból csinálták. A lúgzóba két arasznyi tiszta vizet öntöttek, bele a rostát, mellyel kukoricát szoktak pattogtatni, erre két-három marék zúzalékot. Áztatták, keverték, majd két pálcára a lúgzó tetejére tették, még locsolták, s ha lecsöpögött, egy kosárba borították, a jószággal etették meg, vagy a ganéba dobták. A leülepedett keményítőt még többször átmosták, végül a szalmával vagy papírral bélelt, abrosszal letakart aszalótálcára terítették, és kitétték a napra száradni. Ahogy a teteje megkeményedett, azt leszedték, hogy a belseje is kiszáradjon, különben megpenészedett. Végül darabokra törve vászonzacskóban a kamrában felakasztották. Ha használni akarták, a megfelelő mennyiséget leáztatták, majd felhígították. Az asszonyok jóízűen elvitáztak azon, hogy a keményítőre kell a forró vizet önteni, vagy azt kell a forró vízbe. A keményítendő ruhát belemártották, kicsavarták, száraz ruhán keresztül vasalták. Voltak asszonyok, akik házhoz jártak vasalni.

A keményítőt piskótasütéshez is használták. Két rész liszthez egy rész porrá-tört keményítőt adtak. Állítólag nagyon finom piskótát lehetett így sütni.

A fiatalabb generáció azon a véleményen volt, hogy sokkal olcsóbb készen venni a keményítőt, és még annyi munka sincs vele. Az idősek viszont esküdtek, hogy olyan szépen csak a házi krumplikeményítővel lehet kikeményíteni a ruhát.

Solymos Ede

Millingező halász
(Decs, 1953)

Fotó: Solymos Ede

Két név a régmúltból

Felillantok két nevet a régi időkben. Mindketten városunk szülöttei, testvérek voltak. A Rókus temető bal oldali területén lévő, 133. számú kriptában nyugsznak, Baján hunytak el. (Atyjuk, idősb Németh Ignác 1907-ben, édesanyjuk, Radány Mária 1899-ben halt meg.) A síremléken nevük már nem olvasható, azokat lecsiszoltatták. Valószínű, hogy mások tulajdonába került. A temetői dokumentumok azonban bizonyítják, hogy két színházi személyiség (és szüleik) nyugszik ott, s egy alig olvasható, a síroszlopon maradt, vésett felirat is ezt sejteti: „A nagyvilág színpadán az emberi életnek utolsó felvonása a halál.”

Itt alusza örök álmát szülei mellé temetve Németh Anna színésznő, aki 1868. szeptember 26-án született, és itt is halt meg 1919. október 14-én. Feleky Miklós (1818–1902) színművész, rendező, színházigazgató Munkácsy (Gaidler) Flóra hírneves színésznőt vette feleségül, aki Baján született 1836-ban, amikor munkácsi illetőségű szülei egy színházi truppjal Bajára érkeztek. Feleky 1884. szeptember 25-én egy időre megvált a Nemzeti Színházról, hogy ismét színházigazgató legyen. A budai várnegyedben lévő Várszínházat bérelte. Ott lépett fel először Németh Anna 1885. május 1-jén. Sajnálatosan rövid ideig élt, 51 éves korában meghalt.

A Rókus sírkert említett kriptájában pi-hen bátyja, az 1866. július 9-én született ifjabb Németh Ignác is, aki hosszas betegség után 1937. augusztus 19-én hunyt el a bajai kórházban 71 éves korában. Egykoron felkapott nevű, országos hírnévnek örvendő színházi karmester volt. Tucatnál jóval több operett komponálásával is gazdagította a magyar színművészetet. Legnagyobb sikereit egy Oroszországban turnézó francia operettársulattal érte el, melynek primadonnája Turchányi Olga (a későbbi Mariházy Miklósné) volt. Amikor a szereplési körút befejeződött, a hazai vidék legnagyobb színházainál lett karmester. Járt Bajára is, pl. Pesti Ihsz Lajos, dr. Farkas Ferenc és Mariházy Miklós társulataival.

A közszeretnek örvendő karmestert mindenki csak úgy Németh Nácinak hívta. Amikor nyugalomba vonult, hazajött Tóth Kálmán utca 31. szám alatti otthonába, és dolgozgatott, hiszen az Országos Színész Egyesülettől nyugdíjképpen csak nagyon kevés pénzt kapott. Hosszabb ideig — amíg némafilmeket játszottak — az Uránia Moziban zongorázott, a filmek

hangulatának megfelelő zenét szolgáltatva. Mindaddig, amíg a hangosfilm el nem vette ezen kereseti forrását.

Ezek után eléggé visszavonultan élt, egyrészt betegsége miatt, másrészt mert öntudatos hazafisága miatt Baja szerb megszállása idején zaklatták. Zongoraleckéket adott, olykor önzetlenül vállalta a nyilvános szereplést is, kezébe vette műkedvelő előadásokon a karmesteri pálcát. Így pl., amikor egy igen fiatal helyi szerző, Komlói János megírta Margaréta című operettjének librettóját, hozzá a zenét Náci bácsi komponálta. A könnyed zenéjű, énekes, táncos vígjátékot Rábl Béla, az egykoron mindenki által ismert és kedvelt műkedvelő színjátszó tanította be, akit Németh Ignác fedezett fel. Náci bácsi tanította a bajai származású Kishonty (Kovalcsik) József tehetséges tenoristát is, aki előbb a bajai műkedvelők között aratta sikereit, majd színházakhoz szerződött, énekléséről gramofonlemez készült, a rádióban és magyar filmekben is énekelt.

A magyar színészet múltjából felidézett két bajai testvér elhomályosuló emléke megőrzésre érdemes, részesei voltak a színházkultúra alakulásának.

Bánáti Tibor

Dr. Csapody Vera levelei dr. Richnovszky Andorhoz

A matematika-fizika tanárnő, dr. Csapody Vera növényábrázolásai révén vált világhírűvé. A XX. század egyik kiemelkedő teljesítményeként elkészítette a történelmi Magyarország valamennyi edényes virágtalan és virágos növényfajának tusrajzát, illetve egy részüknek színes akvarell másolatát. Hat évtizeden keresztül szinte minden jelentős hazai növénytanai közlemény — beleértve több könyvet is — az ő tudományos illusztrációival jelent meg. Doktori címét is botanikai tárgyú disszertációjáért kapta.

Csapody Verát rokoni szálak kötöték városunkhoz, sőt első növényrajza-it is itt készítette. Példaértékű életéről, bajai kapcsolatairól egyszer már szól-

tunk az ARTÉR című bajai kulturális szemle 1992/2-es számában, megemlékezve 1957-es Jávorka Sándorral közös áltéri kirándulásáról. A házigazdák akkor dr. Balanyi László középiskolai tanár és dr. Tóth Imre erdőmérnök — mindketten botanikusok — voltak.

Nem esett szó az Ártérben Csapody Vera 1980-as bajai kiállításáról, amit Richnovszky Andor szervezett a József Attila Művelődési Központ kiállítóterében. Ez volt Csapody Vera eddigi egyetlen kiállítása városunkban. Az alábbiakban azokat a leveleket közöljük, melyeket Csapody Vera írt a kiállítás szervezőjéhez.

Kedves Uram!

Írtam már, hogy szívesen hozzájárulok bajai kiállítás-rendezéshez.

Most tudom közölni, hogy a kecskeméti kiállítás anyagát október 31-től itt, Budapesten a Nemz. Múzeum épületében mutatják be. A rendező indítványa: lehetne ezt az anyagot levinni Bajára. 60 db akvarell szépen bekeretezve készen áll. Kár is lenne a kereteket feláldozni.

Forduljanak kérelemmel dr. Kaszab Zoltán főigazgató úrhoz a szállítási engedélyezésére: Budapest, Baross u. 13. (1088), Természettudományi Múzeum.

Annak idején a kiállítás anyagát én állítottam össze. Szempontom volt: bemutatni minden típust: virág, tennés, lomb, gyökér, kéreg stb. Nagy mennyiségű könyv, arckép stb.

Remélem, ez a lehetőség megfelel.

Válaszát várva küldi üdvözlését

Vera néni

1979. október 22.

Budapest, Baross u. 4. 1088

Schmidt Antal

Kedves Uram!

Hogy mi köt Bajához? Édesanyám Allaga-lány volt, Szabadkán született. Nagypám testvére Baja városban jó nevű ügyvéd és földbirtokos. A jogot Bécsben végezte, vele együtt a festőakadémiát is. Nagypám a Nemzeti Zenede tanára, az Operaház csellistája és sok zenei mű szerzője. Utolsó éveit Baján töltötte nagyon szeretett ügyvéd-testvére szüléjében lévő házában.

Mínt hogy édesatyám sokat szenvedett reumás bántalmakkal, nyáron legidősebb fiával fürdőhelyen volt (Lipik, Szlatina, Hévíz). Mi édesanyánkkal nagypánkhoz mentünk Bajára. Nagy beteg volt, sokat szenvedett. (1912)

A városon kívül se társaság, se szórakozás. Egyszer váratlan gondolatom támadt: A szőlő közt található gyomokat fogom lefesteni. Talán később minden Magyarországon vadon növő növényt. Budapestre hazatérve felkerestem egykori természetrajz tanáromat. Könyvet kértem, amiből a növényfajokat meghatározhatom.

(Az egyetemen mennyiség-tan-fizika szakot végeztem. Ezt tanítottam 34 éven át.)

A növényfestés érdekelt. Sokat túráztam. Sok tankönyvbe adtam rajzokat, mindig élő növény után és botanikai pontossággal dolgoztam.

Évek múlva egy tanár egyesületben rendeztem kiállítást. Ide jött el Jávorka akadémikus. Itt ismertem meg. Felszólítására ettől fogva bejártam a Múzeum Növénytárába és vezetése alatt dolgoztam az ő munkáiban.

Húsz év múlva Győrffy professzor felszólítására botanikából doktoráltam, bár biológia szakot nem végeztem.

Egyházi iskolában tanítottam. Az államosításkor — mint igazgatót — állásvesztésre ítélték. Doktorátusom alapján behívott a Múzeum, s itt szolgáltam még 15 évig.

Nagy Magyarország egész területét bejártam, gyűjtöttem és festettem.

A kiindulás az a bajai nyaralás volt. Festőakadémiát végzett nagybátyámtól kaptam az első német akvarell festékeket és tanácsokat.

Pályámat a Gondviselés irányította. Nem magam választottam, de utólag látom, hogy ez az út volt a legjobb számomra.

Talán hosszadalmas voltam, de képet akartam adni a kezdetről.

Szívesen köszönti

Csapody Vera

Budapest, 1979. november 6.

Kedves Uram!

Kérését megtisztelőnek veszem. E mellett nagyon kedves is, mert egész növényfestési életmunkám éppen Baján kezdődött 1912-ben. Beteg nagypánk mellett voltunk a városon kívüli szőlőben. Háztartási munkám nem volt. Szabadidőmben a szabadban jártam. Váratlanul támadt az a gondolatom, hogy lefessek minden elem kerülő gyomot. Eddig inkább kisebb tájképeket festettem.

Hazatérve felkerestem egykori természetrajz-tanáromat és határozókönyv címét kértem. Ettől fogva csak meghatározott nevű növényeket festettem.

Mínt hogy fizika-math. szakos tanár voltam, nem voltak biológus ismerőseim. 5-6 év múlva képeimből kiállítást rendeztem iskolánkban. Ekkor ismertem meg Jávorka Sándort. Ő szólított fel, hogy vegyek részt könyve illusztrálásában.

Így kezdődött a munka. Mindezt azért írtam meg, hogy kifejezzem örömeimet, hogy éppen Baján gondoltak erre.

Most már csak némi gondolatot kérek: milyen szempontból, milyen jellegű témák szerepeljenek. Anyagom van bőven. Ami rendelkezésemre áll — itthon — kb. 8000 db. Tavaszig a kecskeméti ill. budatényi kiállítás anyagát is visszakapom.

Azt is jelezhetem, hogy családom anyai ága bácskai. Tehát szívem is odahúz.

Levelet várva küldi üdvözlését

Vera néni

1979. december 18.

Kedves Andor!

Örülök, hogy a kiállítás meglesz az én kedves Bajámon. Kedves nemcsak családi kapcsolatok révén, hanem azért is, mert ott kezdtem el a rendszeres, tudatos botanikai munkát.

Sajnos azonban lemenetelre már nem vállalkozom. Addig betöltöm a 90. éveimet, és öreg szívem kevés mozgást enged. Családom nagyon öríz.

Mindenesetre örömmel várom, ha március 28-án felkeres. Várni fogom.

Az én Allaga-családomból már csak a Juditról tudok Baján.

Szeretettel köszönti

Vera néni

1980. március 4.

Kedves Bajaiak!

Lélekben ott vagyok most, ahol 68 évvel ezelőtt elindultam; persze nem mint gyermek, hiszen akkor 22 éves voltam. Engedjétek meg, hogy most 90 éves fejem bizalmas emlékeit idézzem fel.

Apai vonalról Sopron megyei, anyám részéről bácskai családban nyolc testvér közt a legidősebb voltam. Két erős vágy tüzelt: a természet törvényeinek kutatása és az anyaság. Az első vágy az egyetemre vitt. A fizikai törvények megismerése, kísérletezés, laboratóriumi munka mondhatatlan örömeiket szerzett.

Még nem volt kezemben a tanári diploma, amikor nyáron beteg nagypám mellett Baján voltunk. Mindig szerettem festeni, de főként tájképeken örökítettem meg a nyári emlékeket. Itt, Baján, a városon kívül, a szőlőben laktunk.

Egészen váratlanul jött az a gondolat, hogy értékes munka volna: minden körülöttem lévő gyomot, sőt talán az egész Magyarország területén élő növényt tudományos pontossággal lefesteni. Mínt hogy nem végeztem biológiaszakot, azért Budapestre visszatérve felkerestem az egykori természetrajz tanáromat. Tőle kértem határozókönyvet, hogy a lefestendő növények jellemző tulajdonságait és persze a nevét megtudhassam. Innen indult el minden. Hiszem, hogy a Gondviselés irányított.

Az anyai hivatást 36 évi tanári munkám alatt élhettem meg. A Sophianum leánygimnáziumban matematikát és fizikát tanítottam. Nemcsak a tárgy szerete, hanem a fiatal lelkekkel való foglalkozás, a nevelői hivatás sok lelki gyönyörűséget okozott.

Emellett szabad időmben jártam a természetet, gyűjtöttem a növényeket és festettem. Sok év múltával egyszer bemutattam képeimet egy kiállításon. Itt ismertem meg Jávorka Sándor akadémikust, aki felszólított, hogy járjak be a Növénytárba és dolgozzak mellette. Így készültek egymás után olyan könyvek, amelyekben az én virágképeim jelentek meg. Így került sor a botanikai doktorátusra is. Az iskolák államosítása után így kerültem állásba a Növénytárba.

Evvel köszönöm meg a bajai kiindulást.

Kedves Richnovszky!

Megköszönve jóleső gratulációját, itt küldöm a kért kiállítás-megnyitó beszé-

Kedves Uram!

Kérését megtisztelőnek vettem. E mellett nagyon kedves is, mert egész növényföldtani életművémet éppen Baján kezdődött 1912-ben.

Beteg nagypapám mellett voltunk a városban kívüli költőiben flórántortási munkám nem volt. Szabad időmben a szabadban jártam. Váraklamul vámsórt az a gondolatom, hogy lefessék minden elém körülöztömöt. Eddig inkább kisórt tájfértórtát fontoltam.

det. Gondolatban jelen leszek. Kedves feleségét is melegen köszöntve kíván további lelkes munkát

Vera néni

1980 április 7.

Kedves Richnovszky!

1980. IV. 11

A bajai kiállítás meghívóján nem szerepelt, hogy a kiállított anyag a természettudományi Múzeum tulajdona, tehát ők a kiállítók. Esetleg Kaszab akadémikus rossz néven veszi. Ha még lehet, pótolják e hiányt.

Szíves köszöntéssel

Vera néni

Kedves Richnovszky!

1980. V. 4

Megkaptam az újabb meghívót. Igazán bámulom, milyen élénk kulturális élet van Baján. A puhatestű kiállítás is érdekes lehet. Persze én már ilyen utakra nem vállalkozom. Örülök, hogy itthon tudok dolgozni.

Meleg üdvözléssel

Vera néni

haza térve felkerestem egykori kormány-
rajz- tantervet és határosvédelem címet
kértem. Ettől fogva csak meghatározott
névű növényeket festetem.

Mintegy finta-mak. stakés
tanár voltam, nem volték biológus
ismerőseim. 5-6 év múlva Répásim-
bél kiállítását rendeztem ismétlődésben.
Ekkor ismertem meg Jávorka Lászlót.
Ő felhívott fel, hogy legyen részt könyve
illusztrálásában.

Igy kezdődött a munka. Elindult
arént írtam meg, hogy kifejeztem öv-
mímet, hogy éppen Baján gondoltak
erre.

Éltem már csak némi gondolatot kérel:
milyen szempontból, milyen jellegű te-
mék szerepeljenek. Anyagom van bő-
ven. Ami rendelkezésre áll - itthon-
kb. 8000 db. Terveim a kezelemeti ill.
budgetitány: kiállítás anyagát is vissza-
kapom.

Éltem is jelerhotam, hogy eredetem anyai
áge bicskái. Jeler hívem is odalát.

Levelet mára kültöti üdvözléset

Vera néni

1979. dec. 16.

BÚCSÚ KŐHEGYI MIHÁLYTÓL

Elment közülünk, s fájdalmunkba kövesedve magunkra hagyott bennünket Kőhegyi Mihály. Pótolhatatlan veszteség érte szeretett családját, városát, a magyar tudományos életet s mindannyiunkat, akik tisztelő barátjának tarthattuk magunkat.

Tudtunk újabb betegségről, kórházi ápolásáról, arra azonban senki sem gondolt közülünk, hogy ilyen közel van végső elmúlása.

Tudtunk arról is, hogy a pécsi szívklubon készül megvizsgáltatni beteg szívét, s oly nagyon reméltük, hogy azon a hétfői napon estefelé már jó hírrel tér haza: nincs is olyan nagy baj, segítenek majd a gyógyszerek, az orvosok.

Mindannyiunk mérhetetlen fájdalmára nem így történt. Alig hagyta el a várost, s pillantott alá a Duna-hídról szeretett folyójára, alig suhant el mellette a hídközei dunántúli táj ártéri fáival, bokraival és vizeivel, amikor egyszerre, döbbenetes váratlansággal elszökött szívéből az élet és vele minden remény. Mihály, aki oly sok nehéz és bonyolult feladatot oldott meg életében, most nem érte el közeli célját, beteljesedett a sorsa. Mintha váratlan halálával is üzenne: Látjátok, csak ennyi az élet, tényleg csak annyi, mint „...futó felhőnek árnya a folyón”.

Személyes fájdalmamhoz kötve szótlanul forgatom a feleségemnek és nekem „barátsággal, a régi barátsággal, szeretettel” ajánlott, egykor megjelent műveit. A rövid ajánlások alatt négy évtized évszámai sorjáznak. Egy életmű időfoglalata, benne Kőhegyi Mihály munkássága. Az azonos című bibliográfia hátlapján Misi fényképe: szarukeretes szemüvegén át, arcán jellegzetes félmosolyával

szemléli valamelyik dolgozatát, a haja kicsit rakoncátlan, mint legtöbbször, konzervatívan elegáns, mint mindig, ha előadást tartott valahol, ha vendégségbe ment, ha újságírónak nyilatkozott, lencse elé ült. Emlékezetemben élénken élnek még mozdulatai, látom gesztusait, szinte hallom a hangját is, ahogy találkozásaink alkalmával kérdezett a családról, a

munkahelyről, jómagamról. Beszélgetett bennünket. Nagyon tudott kérdezni, s nagyon érdeklődő, jó hallgató volt. Leginkább az érdekelte, hogy milyen téma körül forgolódtak gondolataink, dolgozunk-e valamin. Tudta, hogy létküzdemeink közepette nagyon nehéz számunkra az alkotó szellemi munka, de példátlan eréllyel óhajtott, igényelte, hogy a tanult írástudók — tanárok, orvosok, papok és mások — a szellem embereivé is váljanak közelségében. Törekvése

sokszor eredményes volt, s bizonyos, hogy sok munka az ő ösztönző kérdéseinek, tapintatos segítőkészségének, az alig-alig tetten érhető szervező munkájának is köszönhető, köszönheti a létét.

A tudós munkáiban csak kivételesen vallhat önmagáról, belső lelki világáról, érzelmeiről. Ez a költők feladata. Misi bő egy évtizeddel

ezelőtt mégis vallott kétélyeiről abban a dolgozatában, amelyben a városi múzeum szerepéről és jelentőségéről értekezett. Lírai hangvétellő kitérőjében szüleine és nagyszüleine emlékezik, példájuk nyomán a lét és a nemlét nagy és végső kérdéseivel viaskodik. Arany János modorában azt kérdezi, ha az ember élete csupa küzdelem, ha az emberi lét oly kiábrándítóan rövid, kit érdekel, egyáltalán érdekelhet-e valakit az, hogy miként éltek, küzdöttek elődeink a tovatűnt századokban. Van-e értelme tehát a régész, a történész munkájának?

Ha most beszélgethetnénk egymással, ugyanazt válaszolnám, mint akkor tettem. Nincs helye a kétségnek, mert éppen a Te életműved igazolja, hogy van értelme a munkának, a régi korok tudományos felidézésének, mert csak így okulhatnak és épülhetnek a mindig újak. Sáfárkodásod megítéli majd az utókor, ám azt biztosan tudhatjuk, hogy mindaz, amit alkottál, nemzeti történetírásunk fontos része.

Gyászunkat, eltávozásod feletti fájdalmunkat, hiányodat nem kizárólag a múltó idő, sokkal inkább ez a bizonyosság enyhítheti.

Mikor épült a Latinovics család temetkezési kápolnája Bácsborsódon?

Az idén februárban felkeresett egy kiadó cég, hogy vállaljam el egy most készülő sorozat Bács-Kiskun megyei kötetének helytörténeti lektorálását. Miután a végcél az, hogy 19 megyénknél megfelelően 19 kötetben gyűjtik össze és teszik közzé egy-egy megye kastélyait a teljesség igényével, úgy véltem, hogy ezt a jónak induló sorozatot mindenképpen támogatni kell. A lektorálás során szomorúan tapasztaltam, hogy Bács-Kiskun megyének nagyon kevés kastélya van, és ezek zöme sem igazán reprezentatív, hanem inkább szerény udvarházakról, kispalotyról, kispalotyról van szó. Ez a megye történeti múltjából következik, hiszen a török idők alatt nem épültek kastélyok, sőt a meglévők is tönkrementek.

Könnyű volt igent mondani, nehezebb teljesíteni vállalkozásomat, mert csakhamar kiderült, mennyire szegényes helytörténeti irodalmunk e témát illetően. Az egyes építmények keletkezési idejéről szinte semmit sem tudunk, s csak az építési stílusuk alapján soroljuk be őket időrendbe. Ez természetesen csak néhány évtizedes tűréshatárral lehetséges, és felettébb bizonytalan. Ezért örültünk meg módfelett, amikor a bajai ferencesek Háztörténetében rátaláltunk a borsódi Latinovics család sírkápolnájának építési idejére.

„1880. augusztus 15-dike. A házfőnök atyát, meghívták Borsódra, hogy segítse a Boldogságos Szűz Mária kápolnájának felszentelésénél, melyet nemes borsódi és katymári Latinovics Illés úr nagy költséggel épített és elegánsan ékesített. A kápolna építésének ez a magyarázata: Illés és nemes felesége, Latinovics Judit a család halottait egyetlen kriptába akarták összegyűjteni, mivel azonban a borsódi temető elég messze van a család házától és főként esős időben nem könnyű megközelíteni, ezért — amint a család jámborul kívánta — elhatározták, hogy ilyen kriptát építtessenek a kertjük szomszédságában lévő kis erdőben. Hogy pedig a halottakért szent-

misét is mutathassanak be, elhatározták, hogy kápolnát is építtessenek. Így történt, hogy amit a holtak iránti tiszteletből elgondoltak, azt az istenszeretet beteljesítette: ma áll a kegyeletnek és az istenszeretetnek keresztény emberhez legméltóbb és ércnél maradandóbb emlékműve. A kápolnát főtitelendő Latinovics Gábor, kalocsai kanonok úr szentelte fel Özséb házfőnök atya és az almási káplán úr segítségével. A szentelési szertartás befejezése után a főtitelendő úr lakonikus rövidségű beszédet mondott magyar nyelven, melyben a Boldogságos Szűz Máriának, a kápolna pártfogójának dicséretét zengte, megemlékezett a család jámborságáról, buzdította a híveket, hogy a Boldogságos Anya segítségével kövessék a jámbor Latinovics család példáját mindabban, ami jó, ami szent és Isten előtt kedves, és teremjék a bűnbánat méltó gyümölcszeit. 1 óra körül a család palotájában kitűnő ebédet fogadtak a nemes vendégeket, akik között 6 pap és 2 kalocsai papnövendék volt, az ebéd vége felé Illés úr emelkedett fel és felemelt pohárral a legnagyobb tisztelettel köszöntötte Szentatyánkat, Leó pápát és nyilvánosan tanúságot tett fiúi odaadásáról és őszinte hálájáról azért a kiváltságért, melyet a kápolna látogatóinak vagy az ott misézőknek engedélyezett.

Ezután sokan mások választékos szavakkal köszöntötték mind az egyházmeg-

gye bíboros eminenciás urát, mind a főtitelendő kanonok urakat.

Nagyon tetszett nekem a nagyontisztelendő Navratil, katymári plébános úr beszéde, aki elmondta: korunkban mindennél egyre nagyobb súllyal jelentkezik a nép befolyása, ezért mindazok, akik vallás- és államellenes programot akarnak végrehajtani, arra törekcszenek, hogy a népet magukhoz vonzzák és megnyerjék, ebből a szempontból az a keresztények legfontosabb kötelessége, hogy a szerencsétlen népet egészséges tanítással oktassák, a hitben megerősítsék, a vallás gyakorlására szoktassák, a nemes Latinovics család mindég arra törekedett, és a mai napon, midőn ilyen pompás házat emelt az Istennek, cselekedettel bizonyította élő katolikus vallásosságát a nép előtt a szegények vigasztalására stb. stb.

Ebéd után a vendégek hazatértek, így a házfőnök atya is Bikicsen át visszatért a konventbe.”

A feljegyzés szövege természetesen kissé papos és kenetteljes, de híven rögzítette az eseményeket. 1945 után többször is feltörték és kirabolták a sírokat, a kápolna is siralmas állapotban van. Talán eljön majd egyszer az idő, hogy régi szépségében visszaállítsák... Megérdemelné.

Kőhegyi Mihály

DR. KŐHEGYI MIHÁLY

1934–2001

Megújult az Éber Alapítvány

Ifj. Éber Sándor személye talán még élénken él a Bajai Honpolgár olvasóiban. Hosszú időn keresztül tanított rajzot, művészettörténetet a III. Béla gimnáziumban, az építőipari technikumban majd a Tanítóképzőben művésztanárként. Festőművészi munkássága bizonyára sokak által ismert. Képei ott vannak a közintézmények és magánlakások falain egyaránt. Humanista festő volt.

A művész 1985 júniusában halt meg, miután véglegessé vált, hogy festőművész édesapja, nővére és saját munkái, valamint néprajzi gyűjteménye és értékes bútorai állandó kiállításként lesznek láthatók a régi családi házban, a Jókai utcai ún. Éber-házban.

A művész hagyatékából származó készpénzből számos örökös közérdekű felajánlást tett a művészcsalád szellemiségének megőrzése érdekében.

Az ősök személyére címszavakban visszatekintve, kik Baján születtek, vagy itt alkottak:

- Hengl János (1775–1841) 42 évig kántortanító
- Hengl Adolf (1827–1890) tanító, igazgató. A bajai (Magyar) Dal és zenegylet alapítója.
- Dr. Bartsch Samu (1845–1890) biológus, a Tanítóképző Intézet igazgatója, a közélet aktív részese.
- id. Éber Sándor (1878–1947) festőművész, rajztanár.

A modern rajzoktatás módszereiért küzdő egyéniség, „a magyar művészet vidékre állított őrszeme”, képzőművészeti kiállítások szervezője és résztve-

vője, hangversenyek szervezője és kar-nagy.

A város műemlékeinek megőrzéséért fáradozott nagy energiával.

1987-től kétévenként egy kuratórium ítélte oda a város kulturális, művészeti, művészetszervezői és tudományos életében jelentőset alkotó élő személyeknek az Éber-díjat.

A kuratórium tagjai az eredeti felajánlás időpontjában meghatározott módon a Tanítóképző, a Művelődési Központ, a Türr István Múzeum mindenkori igazgatójából, a Városháza Kulturális Osztályának vezetőjéből, a Városvédő Egyesület művészeti csoportjának vezetőjéből és az Éber hagyaték örökösének egy tagjából állt. A díjazottak sorrendben a következők voltak: Rendes Béláné, „rajz” Kati néni, dr. Magoss János és a Liszt Ferenc Énekhar, Keszthelyi György főiskolai tanár, Bálint Attila grafikus és Schmidt Antal biológus, művészetszervező. Amikor a rendszerváltozás után mód nyílt arra, hogy a jó célokat alapítványok támogassák, megkezdődött a közérdekű felajánlás alapítvánnyá szervezése. Sajnos ez egy meglehetősen nehéz dolog, de végül is a 2001-es év elejére megtörtént a közhasznú alapítvány hivatalos bejegyzése.

Az örökösök képviselőiben dr. Pintér Alán és Kollárné Éber Orsolya jegyezték az alapítványt. A kurátorok személyében annyi változás történt, hogy az azóta elhalt Városvédő Egyesület képviselője helyett az Éber-díjasok egyike lépett be.

A forint értékállóságának változásai következtében a díjazás fedezetét jelentő

összeg meglehetősen lecsökkent, az új kuratórium mégis lelkesen látott munkához. A játékszabályokhoz hozzátartozik, hogy a kurátorok zárt borítékban elhelyezett jelöltnévvel kell, hogy érkezzenek a díjazott megválasztására. Az utolsó ülésen meglepő dolog történt, valamennyi borítékból Pethőné Kővári Andrea és az Ad Libitum Kórus neve került elő. Ilyen egyértelmű javaslat az eddigiekben még

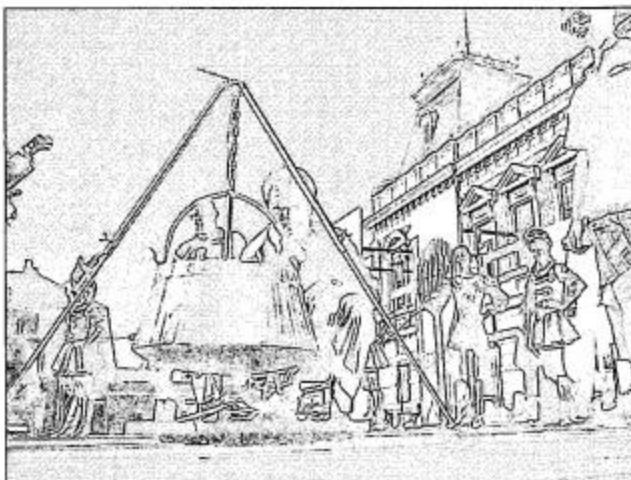
Pethőné Kővári Andrea

Fotó: Lőrinczi Csaba

nem sikerült. Gratulálunk a 2001. évi díjazottaknak, akik május 19-én ifjabb Éber Sándor születésnapján vehették át az oklevelet, a plakettet és a szerény díjat.

Rövidesen lehetőség nyílik arra, hogy az alapítvány szándékával azonosuló művészpártolók a kezdeményezést támogassák, és tovább éljen a bajai alkotók támogatásának e formája.

Éber András

JÚLIUS 14-ÉN, SZOMBATON,
IMMÁRON HATODIK ALKALOMMAL
GYÚJTJA MEG ÜNNEPÉLYESEN A TÜZET
A HALÁSZLÉ ÜNNEPÉN
SZÉLL PÉTER POLGÁRMESTER.

Fotó: Gyulavári József

KÉT KÉP, KÉT NÉV

Matauschek Ignác cseh származású pécsi színházi karnagy családjával átköltözött Bajára. Zeneoktatással, zeneszerzéssel is foglalkozott, intímabb körben hangszeres kamarazenélésekben is részt vett Hengl Adolf egykori Ferenc utcai (ma Deák Ferenc utca) házában. Henglnek jelentős szerepe volt a város zenei életében. A XIX. század hatvanas éveinek elejétől kezdve, pl. a hangszerek sokféle társításával otthonában működő kamaragyűttesekben házigazdaként gondolkodott. Matauschek is ebben a társaságban játszott, és a csoporton belül kialakított vonósnégyes elsőhegedűse volt. Amikor Hengl 1886-ban visszavonult, más bajai otthonokban tovább folytatódott a házi muzsikálás. Hengl utóda a csellónál veje, dr. Bartsch Samu lett, Matauschek Ignác prímhegedűs helyét pedig egyik fia, Antal, a kiváló zenepedagógus foglalta el.

Az 1907-ben elhunyt **Matauschek Antal** zenetanárként működött városunkban, több jó hegedűs és zongorista került ki a keze alól. Bajai zenepedagógiai munkásságáról keveset tudunk. Tanítványa volt **Bernhart Sándor** (1889–1984) is, aki a későbbiekben (1937–1945 között) Baja polgármestere lett, akit kiemelkedő munkásságáért városunk képviselő-testülete 1992-ben posztumusz díszpolgári címmel tüntetett ki, akinek a jeruzsálemi Yad Vashem Intézet a bajai zsidóság melletti kiállításáért a Népek Igaza címet adományozta.

A New Yorkban elhunyt dr. Bernhart Sándor szülei, még mielőtt iskolába került volna, taníttatni kezdték hegedülni. Egy öreg német zeneoktatóhoz, Muki bácsihoz járt hegedűórákra. A bajai ciszter-

ci gimnáziumban már elsőosztályos korától, 1898-tól tagja lett az intézeti zenekarnak mint egyetlen kisdíák a felsőbb osztályosok között. Gimnazistaként nem az öreg német hegedűtanító tanította hegedűjátékra, hanem egy kiváló hegedűtanár, Matauschek Antal. Visszaemlékezéseiben írta Bernhart: „Amikor 9 éves koromban a gimnáziumba kerültem, már nem az öreg német hegedűtanítótól tanultam, hanem egy kitűnő zenepedagógus volt a mesterem, aki művészi hegedűt.”

Bernhart Sándor zenei fejlődése ezáltal meggyorsult, az intézet ünnepélyein szerepelt, már ötödikes korában Bériot koncertet játszott zongorakísérettel, hatodikosként vezérhegedűse lett az intézeti zenekarnak. Matauschek hegedűtanárának fotográfiáját — ha nevezett nagy lelkesedést a hegedülésben nem is élesztett benne — haláláig megőrizte, tekintélyét elismerte, hiszen sokat tanult tőle. A fényképet New Yorkban élő lánya, Clara Bernhart/Mrs. Bluttman — ahogyan mi korbombeliek neveztük, Kincsi — apja hagyatékából az idén március végén megküldte nekem. A képet Perger Vince fényképész-mester Fő utcai (ma Szabadság út), Cserba György fűszer- és csemegekerekedő üzlete melletti műtermében készítette.

Bernhart Sándor dédelgetett álma az volt, hogy zenész lesz. Amikor tizenhárom évesen érettségiztek, a pályaválasztás előtt állt. Visszaemlékezéseiben erről így írt: „Tizenhármunk közül tizenketten tudták, hogy milyen pályára lépnek, csak néztem érdeklődés nélkül bizonytalan jövőmet. Muzsikus szerettem volna lenni, bár tudtam, hogy mint koncertező hegedűművész nem vinném sokra. Mégis éreztem magamban a képességet, hogy ha mint hegedűs tovább képezem magam, elsőrendű kamaramuzsikus válhatna belőlem. Ha aztán egy jeles vonósnégyesnek tagja lehetnék, nem panaszkodhatnék, megélnék elég jól. A kamarazene-irodalom remekei mélységébe való belemerülés több bol-

dogságot s nagyobb megelégedettséget nyújtana nekem, mint bármelyik életpálya, melyet társaim választottak maguknak. Apám nagy súlyt helyezett nevelésünkben zenei kiképzésünkre s

Matauschek Antal

Bernhart Sándor

művelődésünkre, de hogy a muzsikálást hivatásomnak válasszam, arról hallani sem akart. Szembehelyezkedni akarásával se erőm, sem bátorságom nem volt, de megtudtam, hogy körülményeinkhez képest bizonyára a legjobb megoldást fogja keresni és találni életpályámnak s a rávezető út megválasztásának. Beletördtem ezért, hogy a budapesti egyetem jogi karára fogok iratkozni...”

Bernhart Sándor egyetemistaként és annak elvégzése után is továbbfejlesztette hegedűtudását, és Baja város zenei életének nem csak muzsikáló, hanem azt fejlesztő polgára lett.

Az érdekesség kedvéért elmondhatom, hogy tagja volt annak a háromszólamú

hangszeregyüttesnek, amelyik Matauschek Ignác egykori karnagy által komponált trióját az 1920-as évek végén kéziratból eljátszotta.

Ügyvéd, városi főügyész, Baja polgármestere lett, de a zene iránti hűsége tovább élt. Szántó Jenő zenetanár és hegedűművész — aki Hubay Jenőnél végezte a művészképzőt — egy ideig a bajai zeneiskolában tanított. Magántanulóként

nála is fejlesztette tudását, kvartettezett, az 1931-ben alakult vonós, majd szimfonikus zenekarban játszott. Jelentős szerepe volt a Liszt Ferenc Kör és zeneiskolájának létrehozásában. Megkísérelte fiát is a zeneiskolában hegedűjátékra taníttatni. A vonót csak a halál ütötte ki a kezéből.

Felvetődik bennem, melyik foglalkozás lett volna jobb Bernhart számára: a zenei

vagy a jogászi? Úgy hiszem, az volt a fontos, miként űzte, jól vagy rosszul, mert sokféle dolog az embertől függ, nem a foglalkozástól. Sajátságos, ritkán előforduló személyes vonatkozású eset, hogy ilyen muzsikusi hajlamú polgármestere volt Bajának, aki valóban sokat tett a város zene-kultúrájának fejlesztése érdekében.

Bánáti Tibor

ERDŐK ÉLŐVILÁGA

A Gemenc területének több, mint 80 %-át borító erdők igen változatos élőhelyet biztosítanak az erdőhöz kötődő, vagy az erdei környezethez egyes életciklusuk során ragaszkodó élőlények - köztük az alább ismertetett fajok - számára.

Fekete gólya (*Ciconia nigra*)

Magyarországon, de az egész világon is itt, Gemencen a legnagyobb a költő fekete gólyák sűrűsége. Óvatos madár, leggyakrabban háborítatlan erdők mélyén, rendszerint egy-egy idős tölgyön rak fészket. Táplálékát legtöbbször sekély vizekben, kisebb méretű halakra és kétlélűekre vadászva szerzi. Fokozottan védett!

Rétlisa (*Haliaeetus albicilla*)

Európa egyik legritkább ragadozómadara. Hazánk legnagyobb állománya itt, a Duna mentén él. Többnyire zavartalan erdőrészekben, elsősorban öreg fák csúcsához közel, nagy magasságokban építi hatalmas fészket, melyet évtizedekig is használhat. Fokozottan védett!

Vadmacska (*Felis silvestris*)

Ez a főként éjszaka aktív ragadozónk a háborítatlan, idős erdőkben fordul elő. Nősténye rendszerint rejtett faodvakban hozza világra kölykeit. Saját területéhez nagyon ragaszkodik, azt csak párázás idején, vagy táplálékhiány esetén hagyja el. Védett!

Kétlélű sarkvirág (*Platanthera bifolia*)

A kosborfélék családjába tartozó növényünk, illatos virágai aprók, zöldesfehérek. Gemenc területén ármentesített területen, többnyire tölgy-körös-szilva-területekben virít a tavasz végén. Védett!

Illatos hunyor (*Helleborus odorus*)

Zöld virága nagyon korán nyit, java virágzása február-márciusra tehető. Több arasznyi átmérőjű, bőrnemű tölevelei áttelelnek, így a téli hónapokban is könnyen felismerhető növény. A Dél-Dunántól, de leginkább a Mecsek jellegzetes virága, Gemenc területén csak egy helyütt, itt a tanösvény mentén fordul elő.

Turista térkép Gemencről

Örvendetes módon megszapordtak a Gemencsel kapcsolatos kiadványok az utóbbi években. A területet bemutató ismertető füzet januárban megjelent első kiadása már el is fogyott, nyárra tervezik második, javított kiadását 2000 példányban.

Elkészült viszont és júniustól kapható az a turista térkép, amire a természetba-

rátok már régóta várnak. A Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóságának kiadványa — a bajai Polgármesteri Hivatal támogatásával — összesen 6000 példányban jelenik meg. A térképen feltüntetett túraútvonalak bejárásához nem kell külön engedélyt kérni az igazgatóságtól. A tanösvények közül elkészült a Bány-foki és a Malomtelelő-tó melletti, de a nyár

elejétől már látogatható lesz a nyéki Holt-Duna melletti is. A mellékelt ábrán bemutatott információs tábla például itt látható, de természetesen a többi tanösvény mentén is lesznek hasonló ismertető. A térképen szerepelnek az igénybe vehető vízparti táborozó helyek is.

Schmidt Antal

Három Shakespeare- szonett

I.

Örökké vágyunk növelni a gyönyört,
Hogy szépünk rózsája sose haljon,
Vagy mint a magnak, mit az idő gyötört,
Zsengéiben emléke maradjon.

De te, kit saját szemed fénye emészt,
Izzó lángodra önmagad dobod,
És így a bőségre inséget cserélsz,
S leszel hazug, kegyetlen gyilkosod.
Ki most e világnak friss dísze vagy,
És a tarka tavasznak hírnöke,
Ragyogó rügyedbe zárod magad
Fukarul, hogy majd elpusztulj vele.

Szánd a világot, ne légy ily mohó,
Vagy a sír veled nyeli, mi ragyogó.

II.

Mikor negyven tél dúlta homlokod,
És szépség-meződ mély árkok szelik,
Ragyogó ruhád, mely ifjúkorod
Kincse volt — már alig ér valamit:
S majd megkérdik, szépséged hova tűnt,
Hol van vidám napjaid gyönyöre?
Válasz lesz szemed, mi ragyogni szűnt,
S benne a múlt büszkeség közönye.
Mi mentség lenne rongy szépségednek,
Ha ekkor mondanád: "Ím magzatom,
Ő az, ki vigasza vénségemnek!" —
Ki őrszi, mi tiéd volt egykoron.

Így ifjodhatnál vénen újra meg,
S hidegnek érzett véred felpezseg.

IX.

Egy özvegy szemét félted a könnytől,
Hogy csak magányban nyívd önmagad?
Ah! ha magtalan szakadsz e földtől,
Az majd aggszűzként, jajgatón sirat;
A világ lesz özvegyed, és zokog,
Hogy képed mását nem hagyod hátra,
Pedig apák szelleme magzatok
Szeméből néz az özvegy anyára.
Nézd! mit a világban elpazarolsz,
Helyet cserél, és majd más élvezi,
De a szépség, amit eltékozolsz,
Örökre tűnt, s nem lesz, ki megleli.

Nem szeret mást, szerelem nincs szívébe,
Ki ily rút szégyent hoz önnön fejére.

Horváth Ádám fordítása

– Ne aggodalmaskodj, mi jól vagyunk.
Összebújtunk ilyen viharban, mint a nyáj,
mikor megriad, és várja a pásztor szavát.
Fölöttünk ézengés...

Lélegzetvételyi szünet következik, s én
várom izgatottan a folytatást. Pusztai János
bátyám, aki szegről végről a rokonom is,
elmondta már, amit a faluról meg a rokon-
ságról tudott. Temetésekről és lakodal-
makról számolt be, elpusmogva közben a
pletykákat is, a fiatalokról szót ejtve meg
csak legyintett. Van egy lány rokonom, aki
bosnyákhhoz ment feleségül.

– Most sógor a bosnyák. Nem mondom,
különbön rendes ember. Csak hát, tudod...

– Tudom – bólogatok megértően. Sok
már Temerinben, bácskai szülőfalumban a
bosnyák, a szerb vagy nyolcezer embert
telepítettek le a magyarok közé. És hát a
szerelem olykor vak. Mít mondjak? Az a
fontos, hogy összetart a nép, hogy nem
széled szét a viharban.

Pusztai János bátyám hordja nekem a híre-
ket, üzeneteket közvetít, feljár Budapestre, s
ilyenkor mindig meglátogat. Becsönget, le-
csomagolja a hazait, amivel megajándékoz.

– Nem mintha nálatok itt nem lenne, de
ez mégis más ízű, Sándorom. Mi papriká-
sabban készítjük. Érzed benne a borsot?

Falatozom egy keveset a kolbászból,
hosszá már kissé szikkadt temerini kenye-
ret tördösök. Hazai ízek. Ilyenkor otthon
vagyok, a gangon ülök, a lócán, a szívem
boldogsággal teli, hallom közben, hogy a
csordás most engedi haza a gulyát, pattog
az ostorával, port kavár a sok tülekedő, tü-
relmetlen állat, ezüstpor száll az alkony-
ban, s én eszem a hazait.

– Szóval, mondd, hogy összebújtok,
akár a riadt nyáj. Várjátok tán a pásztor
szavát? Bízni kell a Jóistenben...

Adom alá egyre a szavakat, s várom,
hogy folytassa. De ő úgy tesz, mint aki be-
fejezte a beszámolót. Keményen összeha-
rapja a száját, konokul bámul maga elé.
Pedig érzem, hogy akar még valamit kö-
zölni. Meghalt talán valaki, aki kedves volt
a szívemnek? Rokon, ismerős, pajtás?

– Mondd már, a Jóistenit... – fogom vé-
gül könyörgésre.

Morcos a tekintete, amikor felém fordul,
aztán előszedi a szék mögé ejtett szatyrát,
amolyan háziszőttesből készített tarisznya
ez. Belekotor, és egy nyiszlett, még éretlen
körtét halászik ki belőle. Elém teszi.

– Ezt hoztam – mondja fojtott hangon.

– Csak nem? — szakad ki belőlem a
megértés fájdalma.

– De – hajtja le a fejét. – Nálatok jártam,
mielőtt eljöttem.

BÁCSKAI ÜZENET

Hallgatunk. A „nálatok” azt jelenti,
hogy a szülői házban. Pesti útja során
rendszerint elmegy abba a régi házba, és
hírt hoz nekem róla. A szőlőről, amely ki-
pusztult, az eperfáról, a kiskertről, ahová
a mama ötven évvel ezelőtt virágokat ül-
tetett. Évek óta nincs már ott virág, még
ágyás sem. A galambok is elhagyták a há-
zat, nem turbékolnak a nyári konyha tete-
jén. De a vadszőlő-lugas még eleven. És
a gang is a régi. Én ilyenkor mindig meg-
kérdem tőle: „Hát az a göcsörtös öreg
körtefa? Él-e még?”

Mert azt a körtefát öregapámmal ültet-
tük még gyermekkoromban. Süldő gim-
nazista lehettem, emlékszem még arra is,
hogy a Szüle, a nagymama mellettünk
ácsorgott, olykor lábujjhegyre ágaskodva
vizsgálta, milyen magas a kis csemete.
Aztán meg hozta sietve kannában a vizet,
hogy megöntözzük. „Ha eszöl majd a
gyümölcséből, akkor gondold meg majd rám,
kisfiam...” – simogatta meg a fejem az
öregapám, és teleszaladt a szeme kön-
nyel.

Ez a története a körtefának. De most
valami iszonyatos történhetett vele.

– Mondd el őszintén – kérem bágyadt
hangon a vendéget.

– Ahogy tegnapelőtt benyitottam a ka-
pun, már láttam. Darabolták a törzsét.
„Tüzzre vetem, nem ér már ennek semmit
a gyümölcse!” – így a gazda. Mert hogy
alig hozott már termést. Ilyeneket, mint
látod. Ezt az ágáról téptem le, és zsebre
tettem, hogy elhozzam neked. Üzenetnek.

Így szólt, majd köszönés nélkül elment.
Nem kísértem ki. Ültem csak a karos-
székben némán a fájdalomtól, és görcsö-
sen szorongattam markomban a körtét.
Az üzenetet. Nem is tudom, ki küldte. A
nagyapa a múltból, ahogy szomorúan
visszatekintett rám? Vagy az a félmillió-
nyi magyar, aki riadt nyájként összebújva
várja a vihar elvonulását? Talán az ősök,
akik termővé tették a múltban azt az ál-
dott televényt?

Restellkedem közben. Lámcsak, ami-
kor ennyi a rettegés és a félelem, a hánya-
tott bizonytalanság és a sorscsapás, akkor
én azt a göcsörtös öreg körtefát siratom.
Pedig tudnom kéne, ha nem is a Bibliá-
ból, akkor a történelemből, hogy a meddő
fák tüzzre vettetnek. Vagy talán a nyáját

féltem? Vagy csak önzőn arra a régi házra gondolok, amely egykor a hazát is jelentette számomra? Vagy a megbénított magyar falvakat siratom, mert ősi nevüket többé le nem írhatjuk? Némán szólongatom őket magamban.

Később meghámoztam bicskámmal a körtét, és négy részre vágva gerezenként elfogyasztom. Olyan érzés, mintha áldoz-

nék. Lehet, hogy imádkozom is közben. Kiért? Miért? Körtefákért a Bácskában, almafákért Erdélyben, barackosokért a Felvidéken, szilvasokért a Kárpátok lejtőin? Minden termő fáért: vigyázatok a viharban!

Az üzenetet megkaptam. Mit üzenjek vissza? Talán azt, hogy erős gyökerekkel kell most a földbe kapaszkodni. És hinni

abban, hogy a zord viharok elvonulása után ismét kisüt a nap...

Illés Sándor

Illés Sándor írását a Szerző szíves hozzájárulásával közöljük.

Megjelent az *Imádság és vallomás c. kötetben*
– Estrade City Kft. Budapest, 1999. –

Szapolyból Duna-vízet ivó halász (Szeremle, 1950) Fotó: Solymos Ede

BAJA VÁROS KÖRNYEZETI ÁLLAPOTA

Baja város környezeti állapotát, a rendelkezésre álló szűk terjedelemből, az 1996–1999-ig terjedő időszakra, az Alsó-Duna-völgyi Környezetvédelmi Felügyelőség adatbázisa alapján, a következőkben lehet összefoglalni.

Vízvédelem

Baja város felszíni vizeinek állapota

Jelentős vízfolyás a várostól nyugatra kanyargó Duna folyam. A híd fölött, az 1480,3 fkm szelvényben ömlik a Dunába

a Dunavölgyi Főcsatorna és nem sokkal alatta, az 1478,7 fkm szelvényben a Sugovica kifolyása, majd a valamikori természetes befolyás Szeremle alatt, az 1469,2 fkm szelvényben található. Ezek, valamint az Igali főcsatorna Baja város belső vízeinek jelentősebb elvezető vízfolyásai.

A Duna folyam vízminőségére a város csak a szennyvíztisztító telep befolyója alatti szakaszon (1479 fkm) van jelentősebb hatással, a telep mindenkori tisztítási hatáskörétől, illetve a DVCS-be és a Sugovicába kerülő, illegálisan bevezetett szennyvíz és többségében a szennyezett csapadékvíz től függően. A városban elválasztó rendszerű a csatornahálózat, így csapadékvíz a szennyvíztisztítót nem terheli.

A Sugovica vagy Kamarás-Duna vízminőségét a Duna folyam mindenkori vízminősége határozza meg jellemzően, amely áradáskor folyik be a valamikori mellékágba, továbbá a legális és illegális szennyvíz és csapadékvíz bevezetések, bemosódások, valamint nyáridőben a strandolók okozta szennyezés determinálja. Ez utóbbi tényező, különösen hétfévégén, igen számottevő is lehet. A legjelentősebb szennyezőforrás a Szentháromság tér alatti „nagybüdös”, amelyen keresztül illegális szennyvízbevezetések is történtek, történnek. A csatornahálózat fejlesztéssel ennek jelentősége fokozatosan csökken, de napjainkban is funkcionál. Káros hatását, különösen nyáron, fürdési időszakban, a Duna apadása idején érezteti, mivel a Duna felé folyó szennyezett víz a város igen kedvelt fürdőterületén halad át.

A belvárosig benyúló vízfelületen tavasztól őszig a motorcsónak-forgalom jelent még a vízminőséget potenciálisan veszélyeztető tényezőt, de a Türr átvágásban található kikötési és tárolási hely eddig kárt nem okozott. A „vízi színpad” területén kialakított jachtkikötő forgalma tekintetben nem jelentős. Hajóforgalom jellemzően a bajai Vízügy Türr átvágásban lévő telepe miatt van, ahonnan többségében a kitzűzők és mérőhajók, télen a

jégtörők közlekednek. A Sugovica télen menedék a dunai hajóknak, a híd melletti medence téli kikötő, az időjárástól függő forgalommal.

A Kenderes-árok, amely a város délkeleti szélén található, mély fekvésű „livo-dai” területek levezetője, vízhozamát egy záportározó után szivattyúval emelik a Dunába Szentjános területén. Egyik mellékága a Vasút-árok, amelynek állapota elhanyagolt. A Tóth Kálmán utcai átereszt nem funkcionál, így feladatát nem tudja hosszú évek (évtizedek) óta ellátni, és ezzel Kiscsávoly területének Szegedi úttól délre eső egyes utcáiból a csapadék nem tud lefolyni, jelentősen megemeli a talajvízszintet.

A felszíni vizek minőségét többségében a talajról, a burkolt felületekről lefolyó szennyezés bemosódása terheli, amelynek mértéke az országos értékekhez hasonló. Említést érdemel a téli időszak közlekedés biztonsága érdekében kiszórt só mennyisége és hatása. A meteorológiai viszonyoktól függő tevékenység közel 200 000 nm² útfelület szórását és 100 t só kijuttatását jelenti átlagban és évente. Jótékony és ártalmatlan hatásainak összehasonlító értékelése a városban nem ismert, de a növényzetre és a vízminőségre kifejtett káros hatása egyértelmű.

Baja város felszín alatti vizeinek állapota

A város területén hidrogeológiai szempontból három víztípus különböztethető meg. Az első vízáadó rétegben található talajvíz, a magyarországi települések túlnyomó többségéhez hasonlóan, minősége miatt emberi fogyasztásra alkalmatlan, itatásra, locsolásra stb. hasznosítható. Ennek oka a „közmuólló” anomáliájához vezethető vissza, amikor a vízellátást nem követte az azonos mértékű csatornázás fejlesztése, és a keletkezett szennyvíz gyakorlatilag a talajvízbe lett elhelyezve. A talajvíz mindenkori vízszintjét a terület geológiai, hidrogeológiai adottságain túl a csatornázottság mértéke, a belső vízrendezés kiépítettségének, karbantartottságának foka, valamint a meteorológiai viszonyok determinálják. A magas talajvíz jelentős károkat okoz az épületekben, építményekben a város egyes területein.

A másik víztípus a rétegvíz, termelése a városban nem tekinthető tipikusnak. E vízáadóra települt kutak száma 16–18, és többségük a belterület szélén vagy ahhoz közeli külterületeken található gazdálkodó egységeknél létesült (pl. Sintérház, Csillagvizsgáló, Tanya III., Csili-Csali

Csárda, Ecetgyár, Bajaszentistváni major, Baja-Mártonszállási vízmű stb.). A vízáadó réteg a kavicsos-homokos összlet 75/80 m-es szint táján azonosítható. Minősége elfogadható, az egészségre káros komponensek koncentrációja a szabványban megengedett szint alatt van. Ezek a rétegek földtanilag védettnek mondhatóak, ami azt jelenti, hogy a vízáadó réteg feletti vízzáró agyagréteg található. A réteg vízminőségét veszélyeztethetik a szakszerűtlenül készített kutak, amelyek összekapcsolják a rossz minőségű talajvizet az alsóbb rétegvizekkel. Ennek előfordulása, a megemelkedett víz- és csatornadíj miatt valószínűsíthető.

A város ivóvízszükségletét partiszűrős kutakból nyeri. A vízbázis kútjai, melyek közül az első 1967-ben épült, a Duna folyam bal partján, a bajai Duna-híd feletti folyószakasz 1481–1482 fkm szelvényei közötti hullámtéren találhatóak. A kutakból — összesen 16 db kút, amelyből 13 üzemképes — kitermelt vizet a kutak közelében létesült telepen kezelik, vastalanítják és juttatják el a városi hálózatba, a kórház mellett épített nyomásfokozó és tározó víztoronyba. A bajai vízmű lekötött éves vízmennyisége 3 200 000 m³.

Tekintettel, hogy a vízbázis a vízzáró agyagréteg hiánya miatt különösen kitett a felszíni szennyezéseknek, nagyon gondosan kell a vízbázis területén folyó gazdálkodást és egyéb tevékenységeket szabályozni. A közeli üdülőterület potenciális veszélyt jelent a vízminőségre, mivel az ott keletkezett szennyvizek szikkasztásra kerülnek, hasonlóan a környék „zártkertjeiben” létesülő épületeknél képződöttetekhez.

Az „Üzemelő, sérülékeny ivóvízbázisok biztonságba helyezése. Diagnosztikai fázis” című program keretében a Bajai Városi Vízmű vízbázisán feltérési, észlelési, észlelőkút építési munkára került sor a közelmúltban, amely jelenleg is folyik, az ivóvízbázis vízminőség védelmi tervének elkészítése, illetve a védelem ellenőrzése érdekében.

Feltétlenül meg kell említeni a város területén még üzemelő artézi kutakat. Ezekből a pozitív kutakból több is volt korábban, jelenleg kettő üzemel. Az egyik az 1929-ben épített, úgynevezett „Baka-kút”, amely a Duna-híd közeli lakotanya területén volt. Ez bizonyos védelmet is jelentett a műszaki állapotára, amelynek hiánya, az állandó rongálások miatt, most érződik. Az 520 méteres kút vízhozama 200 l/perc, hőmérséklete 22°C. A másik artézi kút a Kölcsey Fe-

renc utcában található, az 1927-ben épített „ecetgyári” vagy „kétcsöví” kút 25°C fokos vizet ad. Ezt a kút a forgalom és a kút környezetében található parkolási lehetőség veszélyezteti. Korábban a bajai Városszépítő Egyesület, e sorok írója kezdeményezte a kút körüli „sziget” kiterjesztését olyan mértékben, hogy ott a parkolásra és több esetben kisebb karbantartási, szerelési munkák elvégzésére ne legyen hely. Milyen jó lenne, ha ez egyszer megvalósulna.

Megállapítható, hogy a város ivóvíz készlete, nagyon gondos figyelő, ellenőrző és szabályozó tevékenység mellett, hosszú időre biztosított, de a környezetünk védelme érdekében a vízellátás biztosítása mellett, a teljes csatornázás megvalósítására kell jelentősebb figyelmet és anyagiakat fordítani.

A bajai szennyvíztisztító telep

A Duna vízminőségét a bajai szennyvíztisztító kikerülő, mechanikailag tisztított szennyvíz rontja. A telep, a vízminőségre kifejtett hatásán túl, a jelenlegi létesítmények kialakítása és a tisztítási technológia miatt is, környezetének levegőminőségére is károsan hat, amely ezen az igen frekvencián különösen hátrányos. A telep kapacitása 15 800 m³/d, tisztítási határfoka (a tőle elvárható) alacsony, nem képes a II/4-es területi kategóriában előírt minőségi paramétereket teljesíteni. A város csatornázatlan területeiről összegyűjtött szippantott szennyvíze is, megfelelően kialakított fogadó műtárgyon keresztül, a szennyvíztisztító telepre kerül. Jelenleg a nyers iszapot, sűrítés után, a Baja-Érsekcsanád közti földmendezés lerakóba szállítják.

Folyamatban van egy korszerű szennyvíztisztító telep megvalósítása. A tervezett technológia szerint, amelynek kapacitása 18 500 m³/d lesz, a mechanikai tisztítást követő teljes (kétlépcsős) biológiai tisztítása, nitrogén- és vegyszerez foszforeltávolítás, fertőtlenítés után jut a tisztított szennyvíz a Duna sodorvonalába. Az iszapok sűrítése, gépi víztelepítése után a vaskúti vagy a bajai személtelpre kerülnek, és a komposztálást követően hasznosítanak. A telep számított levegőtisztaság-védelmi védőtávolsága a jelenlegi 80 m alatt lesz.

Összefoglalva megállapítható, hogy a vízkészletek minőségét a vízbázis szakszerű és hatékony védelme, a tervezett, korszerű szennyvíztisztító megvalósítása, a csatornahálózat teljes kiépítése, az illegális szennyvízelhelyezések megszüntetése, a szabálytalan kúttelepítések felszá-

molása, valamint egy folyamatosan karbantartott belső vízelvezető-rendszer üzemeltetése jelentheti Baja városában.

Levegőtisztaság-védelem

Az átalakuló nemzetgazdaság mind a város iparát, mind a térség jellemző gazdasági ágazatát, a mezőgazdaságot módosította. A várható fejlődés iránya az adottságokat figyelembe vevő, kevés nyersanyagot igénylő, munkaigényes ipar kialakulása lehet. Baja városában jelentős környezeti terhelést jelent a közlekedés, az elmúlt évtized gazdasági átalakulása óta a legjelentősebb tényező.

Természetes eredetű szennyezők

A természeti adottságok több domináns tényezője lelhető fel a város környezeti állapotának vizsgálatakor a levegőtisztaság tekintetében. A város tüdeje a Duna-Dráva Nemzeti Park Gemenci tájegysége, amely terület a Sió toroktól Bata községig tart a Duna folyam jobb oldali hullámterében. Viszont a földrajzi és gazdasági adottságok miatt, igen jelentős szennyezőnek tekinthető a defláció okozta talajpusztulásból származó szilárd szennyező, a por. A térség talaja és a jelenlegi művelési módok, fedettség, valamint a jellemző meteorológiai adottságok (csapadék, szél) függvénye a szennyezés mértékének. Gondoljunk csak a Bajától északra, közvetlenül az 51. számú főút keleti oldalán található nagykiterjedésű szántóra, amelynek talaja laza homokos és majd egy évtizede műveletlenül áll, mekkora porterhelést okoz egy szeles időszakban a városnak. Ezt különben a 2000. évi immisziós mérések is igazolták.

Említést érdemel még egy tényező, amely összefüggésben áll a környező területeken folyó gazdálkodással, illetve a település köztisztasági helyzetével. Az utóbbi idők „népbetegsége” az allergia, amely legtöbb áldozatát a parlagfű (bőlenyű) virágzása idején regisztrálják, és a megbetegedések évi 10–15%-os növekedést mutatnak. E növény kifejezetten a művelésen kívüli területeken terjed, tehát visszaszorítása a birtokosokon múlik, az ő feladatuk lenne az irtása, amelynek alig vagy csak szolid mértékben tesznek eleget.

Antropogén eredetű szennyezők

Röviden összefoglalva az antropogén eredetű szennyezőket, a városban a közlekedés-, a fűtés-, az ipar-, a lakossági hulladék-, tarló- és avarégetés sorolható ide, amely felsorolás rangsort is jelent.

A Duna-híd koncentrálja a térség vasúti és közúti útvonalait. Baján halad át a Kiskunhalas-Bátaszéki vasút, a Szeged-Bátaszék közti 55. számú főút, valamint a Budapestről Hercegszántóra vezető 51. számú főút is. Ezekon túl a környező települések közül közvetlen közúti összeköttetés van Bácsbokod, Vaskút és Szeremle települések irányából is. A közlekedés okozta környezetterhelést a városban a járműforgalom fejlődésén túl, a szomszédos ország háborús eseményei módosították a vizsgált időszakban. A frontvonalat megkerülő útvonal, valamint a Duna-hidak tönkretétele következtében szükségessé váló átkelési lehetőség teher- és személyszállításai a várost közvetlenül érintették, érintik. Ezek közül is a kamionforgalom okozta igénybevétel és terhelés a figyelemre méltó.

A város utcáinak szilárd, pormentes burkolattal való ellátása minimális elvárás egy regionális központban. Ezzel csökkenteni lehetne, egyéb környezeti és gazdasági hasznon túl, a gépjárművel okozta por és káros anyag kibocsátást. A forgalom korszerűsítése igényli a Jelky tér körforgalommá alakítását, amellyel jelentősen gyorsulna a várost kettészelő 51. számú út forgalma, csökkenne a szennyező anyag kibocsátás, a zajterhelés és a balesetveszély. Hasonló megfontolásból kellene vizsgálni a főút és Széchenyi, valamint Deák Ferenc utcák kereszteződését, amely a város másik kritikus pontja.

A jövő közlekedési fejlesztése, amely a város levegőjére hatással lehet, különösen, ha nem épül meg a megfelelő elkerülő út és a hidra vezető útszakasz, a már nagyrészt elkészült, de még nem üzemelő RO-RO kikötő. A kikötő feladata a Közel-Keletről, Balkánról érkező, illetve induló teherforgalom vízi járműre rakása. Az ezzel járó forgalomnövekedés, megfelelő úthálózat hiányában, az 54-es út Szegedi úti és az 51-es út Dózsa György úti szakasza-it, valamint a Jelky teret terheli majd.

A fűtés okozta környezeti terhelés nagyon kedvezően változott a korábbi állapotokhoz képest a gázfűtés elterjedésével. A több mint 90%-os lakossági ellátás számottevő változást eredményezett az immisziós értékekben. Ennél jobb eredményt, környezeti állapotot csak az elektromos energia felhasználásával, lehetőleg megújuló forrásból (nap, szél) lehet elérni.

Az ipari üzemek okozta környezeti terhelés mértéke kedvezően változott, amelyet a mindenkori gazdasági körülmények determinálnak, de a környezetvédelmi hatóság felügyelete, ellenőrzései is

ösztönöztek. Az utóbbi években a Borovi bútortipari üzem, a DIAMANT Malom, a Kocsis és Társa Kft., a Bócsa és Társa Kft., Solt út Kft., a Sunny Malomipari Kft. telephelyein történtek emissziós ellenőrző mérések.

A mezőgazdaság okozta szabadtéri égetések szezonális jellegűek. Az állattartási technológia megváltoztatásával a korábbi években szinte teljesen megszűnt a mélyalmos rendszer, és helyette az igen költséges és a környezetet szennyező hígtrágyás tartás terjedt el. Ennek további következménye lett a szalma és szármaradványok elégetése, amely levegőtisztaságot is okoz az egyéb károkon túl. Napjainkban kedvező változást remélhetünk az EU elvárások és direktívák miatt. Újra a mélyalmos állattartás az elfogadható, amely a tarlóégetés felhagyását és a szerves trágyázás elterjedését fogja eredményezni, jelentősen csökkentve a környezeti terhelést.

Az őszi vagy tavaszi avarégetés nem tekinthető jelentősnek a belterületen, bár a helyettesítő, az intézményes szemétszállítás útján történő ártalmatlanítás sem igazán megfelelő megoldás. Remélhetőleg a vaskúti regionális kommunális hulladék lerakó üzemelése során, a tervezett komposztálóba való hasznosítás kedvező változást fog hozni e téren is.

Összefoglalva megállapítható, hogy Baja városában a levegőtisztaság kedvező változását a tranzitforgalom elterelésével, a várost elkerülő út megépítésével, a kerülőút hidra vezető átkötő szakaszának megvalósításával, a Jelky tér körforgalmának kialakításával, az utcák szilárd, pormentes burkolattal való ellátásával, a növényi eredetű hulladékok komposztálásával, a kultúrterületek művelésével, rendben tartásával, az ipari technológiák és tüzeléstechnikák korszerűsítésével lehet elérni.

Zaj elleni védelem

A közlekedés a zaj- és rezgésszennyezettség tekintetében is az első helyet vívta ki magának a városban. Ennek oka főként a korábban már leírt közlekedési hálózat összpontosulása, illetve elmaradása miatt alakult így. A város környéki településekről érkező utak sugarasan vezetnek a belvárosba, és ezt a mai napig nem váltották ki korszerű „ringgel”. A hatvanas évek nagy melléfogása, hogy a város lehangulatossabb utcájából, a Szent Antal utcából országutat csináltak, ezzel kettévágták a várost.

A zaj emberre gyakorolt hatása elsősorban a zaj fizikai jellemzőitől függ, de ezt a hatást számtalan, az egyéni érzékenységet meghatározó tényező befolyásolja. A közlekedési zajszint a halláskárosodási kockázat alsó értékét jelentő 85 dB(A)-t csak rövid ideig haladja meg, így a közlekedési zaj közvetlen egészségkárosító hatásával nem kell számolni, de az életminőséget jelentősen befolyásolja. Közlekedésből eredő zaj a lakosságot főként a kritikus pontokon zavarja, ahol a megnövekedett forgalmat az utak, utcák áteresztő képessége, műszaki állapota akadályozza. A Felügyelőség, lakossági kezdeményezésre, több ilyen mérést végzett. Egyik kritikus pont a Duna-hídra vezető út Budai Nagy Antal utcai szakasza és a Dózsa György út csatlakozó része. Különösen a korábban is említett, megnövekedett átmenő teherforgalom, a nagyméretű kamionok okozta zaj és rezgés, amely a lakosokat irritálja és az épületekben, építményekben kárt okoz. A forgalomszámlálás is jól mutatja a kelet-nyugat irányú forgalomnövekedést. A panaszok további része inkább a közlekedési morálra vezethető vissza, mint a gyorsajtás okozta többletterhelés, vagy a nem engedett forgalom megszegése. 1995-ben a kiépített belterületi utak 552 000 m² felületűek voltak, és ez az érték 1998-ra 771 000 m²-re növekedett.

Egy településen az ipar és bizonyos szolgáltatások okozhatnak még nemkívánatos terheléseket. A nagyobb üzemek közül a DÉLHÚS bajai üzeme, a BÉFA épületasztalos-ipari gyár, DIAMANT Malom, UNILEVER hűtőipari gyár, a Kresto Hungary (korábban Sunny) magfeldolgozó üzem, a Borovi faipari üzem és a Bócsa és Társa asztalosipari gazdasági társaság jelentett krónikus problémát e tekintetben. A következetes felügyelet hatására az üzemek technológia-váltással vagy zajcsökkentő beruházásokkal igyekeztek a túllépéseket megszüntetni.

A „szórakoztató ipar” problematikus jelensége a diszkó, amely az éjszakák nyugalma zavarja, többségében a hét utolsó napjain, de a korábbi környezetvédelmi hatáskörök szétválasztása óta ez a város gondja. Meg kell még említeni szintén a város szabályozása alá tartozó rendezvényeket, amelyek éves gyakoriságuk, hatásuk jelentéktelen, és a Petőfi-sziget területén, illetve a Szentháromság téren kerülnek megrendezésre. Ezek alkalmanként egy-egy napos terhelések, de a hagyományos halfőző népünepe

„zajterhelése” néhány órás jelentős füst kibocsátással is párosul. Természetesen ennek az érdekes eseménynek velejáróját nagyon kevesen panaszozzák.

Összefoglalva megállapítható, hogy a város zajterhelését az úthálózat fejlesztésével és korszerűsítésével, a forgalom szabályozásával, az ipari üzemek megfelelő ipari területekre telepítésével lehet hatékonyan megoldani.

Hulladékgazdálkodás

Az EU csatlakozásnak igen költséges és elkerülhetetlen környezetvédelmi feladatai is vannak. Ennek egyik területe a hulladékgazdálkodás, különösen a kommunális hulladékok ártalommentes elhelyezése úgy, hogy az a továbbiakban a környezetet ne szennyezhesse, és a hulladékban rejlő anyag és energia is visszanyerhető legyen közvetlenül vagy közvetve.

Kommunális hulladék

Zömmel a lakosságnál jelentkezik a szilárd kommunális hulladék és csak kis

Lakó népesség (fő)	38 000 (1995)	36 821 (1998)
Lakásállomány (db)	15 528 (1995)	15 721 (1998)
Hulladékgyűjtésbe bevont lakás (db)	13 180 (1995)	13 520 (1998)
Hulladék mennyisége (m ³)	96 000 (1995)	85 000 (1998)

Veszélyes hulladék

A vizsgált időszakban többségében a 102/1996.(VII.12.) Korm. rendelet és módosításai szabályozták a veszélyes hulladékkal kapcsolatos tevékenységeket. A hulladékgazdálkodásban bekövetkezett változások a gazdasági átalakulásra vezethetők vissza, mind mennyiségi, mind minőségi értelemben. Megállapítható, hogy ezek az anyagok a rendezett körülmények, a szakszerű kezelés, gyűjtés, ártalmatlanítás miatt, kivéve a háztartásokból kikerülő veszélyes hulladékok tisztázatlan sorsát, a város környezeti állapotát nem terhelik.

Összefoglalva megállapítható, hogy a városban keletkezett kommunális hulladék okozta terhelés megszüntetését a szelektív hulladékgyűjtés megfelelő népszerűsítésével, reklámozásával és végül megvalósításával, megfelelő kapacitású és gyakoriságú, a teljes belterületre kiterjedő intézményes gyűjtéssel, megfelelő kezelés és szelektálás utáni, korszerű, műszaki védelemmel ellátott lerakóba helyezéssel, a közterületek rendszeres és intenzív takarításával, lehet és kell elérni.

mértékben az intézményeknél, amelynek mennyisége és összetétele az országos átlagéhoz hasonló. A minőségi változás szezonális jellegű. A városban történik bizonyos szelektív hulladékgyűjtés, részben kihelyezett konténerekben, részben a hulladékudvarban. Jelentéktelennek tekinthető az a mennyiségű papír és üveg, amelyet a forgalmasabb áruházak környékén kihelyezett konténerekbe raknak, illetve a város teljes területén található papírgyűjtő konténerekbe kerül. De ez mondható el a hulladékudvarba szállított mennyiségekről is. Ennek fő oka a magatartást és a szemlélet kialakulását segítő nevelés szolid mértéke, a reklám és a propaganda teljes hiánya.

A város kijelölt szilárd kommunális hulladéklerakó telepe a Bokodi út mentén található, a belterületől majdnem két kilométerre. A valamikori homokbánya minden műszaki védelem nélküli, és csak az utóbbi években történik irányított lerakás, bizonyos mértékű tömörítés és takarás. A lerakó hamarosan megtelik. Figyelemre méltó adatok találhatóak a megyei statisztikai évkönyvben:

Sugárvédelem

A felügyelőség — feladat- és hatáskörének megfelelően — környezeti sugárvédelmi szempontú rendszeres környezetellenőrzési mérést végez a Dunán a híd szelvényében. A dunai víz-, üledék-, alga- és halminták radioaktivitása Paks fölött és alatt a természetes ingadozáson belül megfigyelt, és az üledékben, valamint néhány alga-mintákban még egyértelműen, víz- és halmintákban pedig csak kimutatási határ közeli értéken még fellelhető csernobili eredetű cézium-137 izotópon, valamint a légköri atomrobbantásokból visszamaradt stroncium-90 izotópokon kívül csak természetes nuklidokat tartalmazott. A Dunától keletre elhelyezkedő kisebb felszíni vizek radioaktivitása — összes bétamérések alapján — a rájuk jellemző természetes környezeti szintet mutatja.

Összességében megállapítható, hogy a város, illetve a térség környezeti állapota tekintetében a Paksi Atomerőmű alacsony kibocsátásait a vízi környezetben nem lehet kimutatni.

A BAJAI HONPOLGÁR ALAPÍTVÁNY
2000. éves beszámolója
2000. ÉVI GAZDÁLKODÁS RÖVID ISMERTETÉSE

A Bajai Honpolgár Alapítvány célja a Bajai Honpolgár című várostörténeti és környezetvédő havi lap folyamatos kiadása. A tizenegy éve működő kiadvány azt a feladatot tűzte maga elé, hogy felszínen tartja a város jelenének és múltjának értékes és értékes eseményeit, emlékeit. Fórumot teremt a környezetvédelem aktuális problémáinak, bemutatja Baja és környéke idegenforgalmi nevezetességeit. A lap fenntartója a Bajai Honpolgár Alapítvány, amely 1998. január 1-jétől közhasznú fokozat szerinti jogállásának minősül. Az alapítvány kezelője, a héttagú Kuratórium a 11 tagú szerkesztőbizottsággal folyamatos kapcsolatot tartva igyekszik gondoskodni a kiadáshoz szükséges költségekről. Ezeket a lap támogatói — magánszemélyek és hivatalos szervek — biztosítják. Mint a mellékelt mérlegből és eredménykimutatásból kitűnik, az alapítvány vállalkozási tevékenységet nem végez. Alapítványunk kuratóriumának és a lap szerkesztőbizottságának tagjai bíznak abban, hogy a Bajai Honpolgár továbbra is általános erkölcsi támogatás és elismerés mellett jelenhet meg.

MÉRLEG
2000. ÉV
(EGYSZERŰSÍTETT BESZÁMOLÓ)

ESZKÖZÖK (aktívák)	Előző év ezer Ft	Tárgyév	
A) BEFEKTETETT ESZKÖZÖK			
I. Immateriális javak			
II. Tárgyi eszközök			
III. Befektetett pénzügyi eszközök			
B) FÖRGŐESZKÖZÖK	293	221	
I. Készletek			
II. Követelések			
III. Értékpapírok			
IV. Pénzeszközök	293	221	
ESZKÖZÖK ÖSSZESEN:	293	221	
FORRÁSOK (passzívák)			
C) SAJÁT TŐKE	293	221	
I. Induló tőke / Jegyzett tőke			
II. Tőkeváltozás			
III. Tárgyévi eredmény	293	221	
D) TARTALÉK			
E) CÉLTARTALÉK			
F) KÖTELEZETTSÉGEK			
I. Hosszú lejáratú kötelezettségek			
II. Rövid lejáratú kötelezettségek			
FORRÁSOK ÖSSZESEN:	293	221	

a) alapítótól		
b) államháztartás más rendszeréből		
2. Pályázati úton elnyert támogatás	580	800
3. Közhasznú tev. származó bevétel	746	613
4. Tagdíjból származó bevétel		
5. Egyéb bevétel	93	91
B) VÁLLALKOZÁSI TEV. BEV.		
1. Nem cél szerinti (vállalkozási) bev.		
2. Egyéb cél szerinti tevékenység bevétele		
C) ÖSSZES BEVÉTEL:	1.419	1.504
D) KÖZHASZNÚ TEV. KÖLT.	1.126	1.283
E) VÁLLALKOZÁSI TEV. KÖLT.		
1. Nem cél szerinti tev. költségei		
2. Egyéb cél szerinti tev. költségei		
F) ÖSSZES VÁLLALK. TEV. KÖLT.		
G) ADÓZÁS ELŐTTI EREDMÉNY	293	221
H) ADÓFIZ. KÖTELEZETTSÉG		
I) TÁRGYÉVI EREDMÉNY	293	221

TÁJÉKOZTATÓ ADATOK

EREDMÉNYKIMUTATÁS
(2000. ÉV)

	Előző év ezer Ft	Tárgyév
A) ÖSSZES KÖZHASZNÚ TEVÉKENYSÉG BEVÉTELE	1.419	1.504
1. Közhasznú célra, működésre kapott támogatás		

A) Személyi jellegű ráfordítások		
béreköltség		114
megbízási díjak		199
tiszteletdíjak		
személyi jellegű egyéb költségek		56
személyi jellegű költségek közterhei		
B) Anyag jellegű ráfordítások		553
C) Értékcsökkenési leírás		
D) Egyéb költség, ráfordítások		586
E) A szervezet által nyújtott tám.		
- ebből pályázati úton nyújtott tám.		

Kelemen Márton
a Kuratórium elnöke

Hálózás (Cserta, 1950)
Solyms Ede felvétele

Lapzártakor kaptuk a
megrendítő hírt: elhunyt
Kelemen Márton
tanár, a Bajai Honpolgár
Kuratóriumának elnöke

BAJAI HONPOLGÁR

Szerkesztési és Kiadványügyi Lap
1997. évi...
111. kötetem 7. (129) oldal
A/100/1

Várostörténeti és
Környezetvédő Lap

Megjelenik minden hónap
első napján ISBN 1416-4469
<http://www.bajaobs.hu/baja/honpolgr/mutato.htm>

Szerkeszti a szerkesztőbizottság

Felelős vezető:
Bánáti Tibor

Tagjai:
Bálint László, dr. Dániel József, Jász Anikó,
Kovács Zita, dr. Laki Ferenc,
Sárosy Józsefné, Schmidt Antal

Tervező szerkesztő:
Bálint Attila

Lapalapító és kiadó:
Újvárosi Általános Művelődési Központ

Postacím:
6500 Baja, Oltvány Imre u. 14.

Fenntartó:
Bajai Honpolgár Alapítvány

Az alapítvány számlavezető bankja:
OTP Kereskedelmi Bank Rt.
Bajai Fiókja 11732033
Bajai Honpolgár Alapítvány 20030119

Nyomdai munkák:
Arculat Nyomda Kft.
Baja, Attila u. 15. Tel.: 79/428-944

KÉZIRATOT, FÉNYKÉPET NEM ŐRZÜNK
MEG ÉS NEM KÜLDÜNK VISSZA.